

Iina Pietikäinen, Veera Vainio

Kulttuurisensitiivinen päihdekasvatus ääni- hankkeessa

Venäjänkielisten vanhempien näkemyksiä päihdekasvatuksesta

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi (AMK)

Sosiaalialan koulutusohjelma

Opinnäytetyö

02.11.2015

Tekijät Otsikko	Iina Pietikäinen, Veera Vainio Kulttuurisensitiivinen päihdekasvatus änni-hankkeessa
Sivumäärä Aika	49 sivua + 2 liitettä 02.11.2015
Tutkinto	Sosionomi (AMK)
Koulutusohjelma	Sosiaalialan koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Sosiaalialan koulutusohjelma
Ohjaajat	Lehtori Terhi Salokannel-Stenberg Lehtori Katja Ihamäki
<p>Teimme opinnäytetyön yhteistyössä Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry:n änni-hankkeen kanssa. Änni-hanke toteutetaan vuosina 2014–2017 ja sen tarkoituksena on kehittää alakouluihin kulttuurisensitiivistä ja osallisuutta lisäävää päihdekasvatusta. Änni-hanke toteutetaan kolmella eri paikkakunnalla Turussa, Joensuussa ja Vantaalla. Opinnäytetyön aineiston keruu sijoittui Joensuuhun kohderyhmänä venäjänkieliset vanhemmat.</p> <p>Työn tavoitteena on lisätä ymmärrystä venäjänkielisten vanhempien päihdekasvatuskokemuksista ja siitä, kuinka venäläisyys voitaisiin ottaa huomioon hankkeessa. Tutkimuskysymyksiksi muotoutuivat 1. Millaisia kokemuksia venäjänkielillä vanhemmilla on päihdekasvatuksesta kotona ja koulussa? 2. Miten venäläisyys voidaan huomioida koulussa tehtävässä päihdekasvatuksessa? Opinnäytetyö on kvalitatiivinen eli laadullinen. Tutkimusmenetelmänä käytimme teemahaastattelua ja ne suoritettiin yksilöhaastatteluina kolmelle venäjänkieliselle vanhemmalle. Analysoimme haastattelut teemoittelua käyttäen.</p> <p>Aineistosta nousi esille tärkeys saada käyttää omaa äidinkieltään, perheen merkitys venäläisessä kulttuurissa ja tavat puhua lapsille päihdeistä. Johtopäätöksenä voidaan todeta, että kotikasvatuksella on tärkeä merkitys päihdekasvatuksessa ja että kulttuurisensitiivisyys mahdollistaa yhteisymmärryksen löytymisen päihdekasvatuksesta kodin ja koulun välille. Jatkotutkimuksena voitaisiin selvittää vanhempien ajatuksia änni-hankkeen toteutuksesta ja vaikutuksesta.</p>	
Avainsanat	änni-hanke, ehkäisevä päihdetyö, päihdekasvatus, kulttuurisensitiivisyys, venäläisyys

Authors Title	Iina Pietikäinen, Veera Vainio Culturally Sensitive Preventive Substance Abuse Work In The Project Änni
Number of Pages Date	49 pages + 2 appendices Autumn 2015
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social Services
Specialisation option	Social Services
Instructors	Terhi Salokannel-Stenberg, Senior Lecturer Katja Ihamäki, Senior Lecturer
<p>This thesis was made in cooperation with the project called änni coordinated by the Finnish Association for Substance Abuse Prevention (EHYT). The project is implemented in 2014–2017. Its purpose is to add participation and develop culturally sensitive preventive substance abuse work in elementary schools. The project is carried out in Turku, Joensuu and Vantaa. The target group of this thesis are Russian-speaking parents and the interviews were made in Joensuu.</p> <p>The aim of this thesis is to add understanding of the experiences of Russian-speaking parents about preventive substance abuse work and how Russian cultural background could be paid attention to in this project. The research problems are 1. What kind of experiences Russian-speaking parents have about preventive substance abuse work at home and at school? 2. How could Russian cultural background be taken into consideration in preventive substance abuse work? This thesis is qualitative. The research method was theme interview and the interviews were made as individual interviews for three parents. The interviews were analyzed by using thematising.</p> <p>The main results were that the parents found it important to use their mother tongue, the importance of family in the Russian culture and ways to talk about substances. As a conclusion, the upbringing has an important meaning in preventive substance abuse work and cultural sensitivity helps finding mutual understanding about preventive substance abuse work between home and school. The thoughts of the parents about the project and its effects could be subjects for further research.</p>	
Keywords	project änni, preventive substance abuse work, cultural sensitivity, Russian cultural background

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Ehkäisevä päihdetyö lasten ja nuorten parissa	2
2.1	Määritelmä ja kohderyhmä	2
2.2	Ehkäisevän päihdetyön kehittäminen	3
2.3	Ehkäisevän päihdetyön laatu	4
3	Ehkäisevä päihdetyö järjestöissä	7
3.1	Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry:ssä	7
3.2	Änni-hanke	8
3.3	Hankkeen yhteistyötahot	10
4	Päihdekasvatus koulussa	12
5	Kulttuurisensitiivisyys	15
5.1	Kulttuurisensitiivisyys kasvatuksessa	16
5.2	Monikulttuurinen osaaminen ammatillisessa kasvatustyössä	17
6	Kulttuuritaustan huomioiminen päihdekasvatuksessa	18
6.1	Venäläinen kulttuuri	19
6.2	Venäläinen perhekulttuuri	19
6.3	Kotikasvatuksen ja koulussa tehtävän kasvatuksen arvot	20
6.4	Kasvatus ja päihdeasenteet	21
7	Päihteiden käytössä tapahtunut kehitys	22
7.1	Päihteiden käytön kehitys Venäjällä	22
7.2	Päihteiden käytön kehitys Suomessa	24
7.3	Nuorten päihteiden käytön kehitys Suomessa	25
8	Opinnäytetyön toteutus	28
8.1	Työn tausta ja tarve	28
8.2	Tutkimuskysymykset	29
8.3	Haastattelun toteutus	29
8.4	Aineiston analyysi	30

9	Analyyysin tulokset	31
9.1	Vanhempien kokemukset päihdekasvatuksesta omassa lapsuudessa	32
9.2	Päihteistä puhuminen oman lapsen kanssa	33
9.3	Vanhempien tärkeinä pitämät asiat päihdekasvatuksessa	33
9.4	Vanhempien välinen roolijako päihdekasvatuksessa	34
9.5	Vanhempien ja koulun roolin suhde päihdekasvatuksessa	35
9.6	Ajatukset änni-hankkeesta	35
10	Johtopäätökset	36
10.1	Päihteistä puhumisen tavat	36
10.2	Kotikasvatuksen ja perheen merkitys	37
10.3	Kulttuurisensitiivisyys päihdekasvatuksessa	39
11	Työn luotettavuus ja eettisyys	40
12	Pohdinta	42
	Lähteet	44

Liitteet

Liite 1. Saatekirje vanhemmille

Liite 2. Teemahaastattelun runko

1 Johdanto

Opinnäytetyömme tarkoituksena on lisätä tietoa kulttuurisensitiivisestä päihdekasvatuksesta. Työ on tehty yhteistyössä EHYT ry:n koordinoiman *ånni-hankkeen* kanssa. Ånni-hankkeessa kehitetään kouluihin kulttuurisensitiivistä ja osallisuutta lisäävää päihdekasvatusta kolmen eri kieli- ja kulttuuriryhmän parissa vuosina 2014–2017 kolmessa eri kaupungissa (EHYT ry n.d a). EHYT ry on ehkäisevää päihdetyötä tekevä järjestö ja se perustettiin vuonna 2011, kun Elämäntapaliitto ry, Terveys–Hälsan ry ja Elämä On Parasta Huumetta ry yhdistyivät (EHYT ry n.d b). Kohderyhmänä työsämme ovat venäjänkieliset vanhemmat. Kohderyhmän valinta perustuu hankkeen ajoittumiseen Joensuuhun kohderyhmään venäjänkieliset samanaikaisesti opinnäytetyön prosessin kanssa.

Monikulttuurisuus Suomessa tuo kouluille haastetta (Räsänen 2009: 5). Siksi kasvatuksessa ja opetuksessa tulee kiinnittää huomiota kulttuurisensitiiviseen ajatteluun ja pyrkiä vastavuoroisesti ymmärtämään itselle vierasta kulttuuria. Työmme lähtökohtana ja teoreettisena viitekehystenä on kulttuurisensitiivisyys. Kulttuurisensitiivisyydessä keskeistä on kulttuuristen erojen etujen ja haittojen tunnistaminen ja tahto hyödyntää kulttuurisia eroja uuden tiedon luomiseksi dialogisessa toista kulttuuria kunnioittavassa suhteessa (Quappe – Cantatore 2005: 2). Ehkäisevässä päihdetyössä on tärkeää työn kohderyhmän ymmärtäminen ja näin ollen ihmisen kulttuuritaustan huomioiminen (Maunu 2012: 15–17).

Päihdekokeilut alkavat usein jo ennen aikuisikää ja päihteiden käyttö aiheuttaa erilaisia sosiaalisia ja terveydellisiä haasteita, minkä vuoksi päihdekasvatus on tärkeää. Nuorten päihteiden käytön kehitys näyttää siltä, että raittiita nuoria on yhä enemmän ja päihdeiden käytön aloitusikä on noussut, mutta kannabiksen kokeilu on yleistynyt (Raitasalo ym. 2012: 15–25). Työmme tavoitteena on lisätä ymmärrystä venäjänkielisten vanhempien päihdekasvatuskokemuksista ja siitä, kuinka venäläisyys voitaisiin hankkeessa huomioida. Tarkoituksena on, että ånni-hankkeessa voitaisiin hyödyntää opinnäytetyössä esiin tulleita asioita päihdekasvatuksen kehittämisessä. Johtopäätöksissä on nostettu esille päihteistä puhumisen tavat, perheen merkitys venäläisessä kulttuurissa ja kulttuurisensitiivisyyden merkitys kulttuurienvälisessä oppimisessa.

2 Ehkäisevä päihdetyö lasten ja nuorten parissa

2.1 Määritelmä ja kohderyhmä

Ehkäisevää päihdetyötä säädetään lailla. Laki, joka on määrittänyt ehkäisevää päihdetyötä, on ollut raittiustyölaki jo vuodesta 1982. Suomen eduskunta hyväksyi maaliskuussa 2015 esityksen uudesta ehkäisevän päihdetyön laista, joka korvaa vanhan raittiustyölain. Uuden lain on tarkoitus tulla voimaan vuoden 2015 aikana. (EHYT ry. 2015 c.) Uuden lain nimi on *laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä* (Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä 523/2015). Laissa huomioidaan uutena asiakokonaisuutenaan rahapelaamisen haittojen ehkäisy (Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä 523/2015 §1). Laissa tarkoitetaan ehkäisevän päihdetyön olevan *toimintaa, jolla vähennetään päihteiden käyttöä ja päihteiden käytöstä aiheutuvia terveydellisiä, sosiaalisia ja yhteiskunnallisia haittoja* (Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä 523/2015 §2).

Sosiaali- ja terveysministeriön mukaan ehkäisevällä päihdetyöllä edistetään terveitä elintapoja ja lisätään tietoa päihteistä. Tavoitteena on vähentää päihdehaittoja, kysyntää, saatavuutta sekä tarjontaa. (STM 2015.) Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos (2015 a) määrittelee, että ehkäisevä päihdetyö on päihdehaittojen ennaltaehkäisyä ja vähentämistä. Ehkäisevää päihdetyötä tehdään ehkäisemällä alkoholiin, huumausaineisiin, tupakkaan ja muihin päihdyttäviin aineisiin liittyviä haittoja. Ehkäisevään päihdetyöhön kuuluvat myös rahapeliriippuvuus ja muut toiminnalliset riippuvuudet. (THL 2015 a.) Antti Maunu (2012: 12) toteaa, että ehkäisevällä päihdetyöllä ei ole yhtä ainoaa oikeaa määritelmää, vaan kokonaisuudessaan se pyrkii edistämään terveyttä ja hyvinvointia. Voidaan siis todeta, että ehkäisevä päihdetyö on laajamittaista terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä sekä päihdehaittojen ehkäisyä.

Ehkäisevän päihdetyön järjestäminen on kunnan vastuulla, mutta myös monet järjestöt ovat mukana ehkäisevässä päihdetyössä. Ehkäisevää päihdetyötä tekevät myös muutkin lasten ja nuorten kasvattajat, kuten vanhemmat, koulun henkilökunta, nuoriso- ja sosiaalityöntekijät sekä poliisit. Ehkäisevä päihdetyö saatetaan rinnastaa myös raittiustyöhön ja päihdevalistukseen, koska päihteet ja niihin liittyvät haitat ja riskit ovat keskiössä. Tärkeämpää on kuitenkin keskittyä ehkäisevän päihdetyön toteutukseen ja laatuun, kuin sen määrittelemiseen. (Maunu 2012: 12–13.)

Maunu (2012: 16) kirjoittaa, että lasten ja nuorten kohdalla kyse on juomiskäyttäytymiseen vaikuttamisesta ja heidän kohtaamisestaan. Lapset ja nuoret eivät juo aikuisten läsnä ollessa tai kerro juomiskerroistaan ja siksi olisi tärkeää antaa nuorille valmiuksia tehdä itse omia päätöksiä ja toimia itsenäisesti. Keskeiseksi ehkäisevässä päihdetyössä nouseekin lasten ja nuorten kanssa kommunikointi ja suora kohtaaminen. On tärkeää ymmärtää *kohderyhmäherkkyttä* ja sitä, että ei ole yksiselitteistä menetelmää, joka tehoaa kaikkiin nuoriin. (Mts.: 15.) Maunun (2012: 16) mukaan lapsia ja nuoria täytyy kunnioittaa ja heidän näkemyksiään ja kokemuksiaan täytyy kuulla.

Kommunikointi ja kohtaaminen ovat keskeisiä tekijöitä, kun toteutetaan ehkäisevää päihdetyötä lasten ja nuorten parissa. Kommunikoimalla lasten ja nuorten kanssa voidaan ymmärtää, miksi lapset ja nuoret käyttävät päihteitä. Maunun (2012: 17) mukaan lasten ja nuorten päihteiden käyttöön voidaan saada muutos, kun ymmärretään käytön syyt. Yleisempiä käytön syitä nuorilla ovat sosiaalinen kanssakäyminen ikäistensä kanssa, hauskanpito ja ryhmään kuulumisen tunne (Mts.: 14). Kuitenkaan lapsia ja nuoria ei voida pitää yhtenä isona massana, sillä jokaisella nuorella on omat kiinnostuksen kohteet ja tavoitteet ja he ovat yksilöitä. Kulttuuri- ja sosiaaliset tekijät erottelevat osittain nuoret toisistaan, mutta yksiselitteisiä tekijöitä nuorisoryhmien välillä ei ole. Yleensä nuorisoryhmät eroavat juomatavoissa ja siinä, millaista yhdessäoloa tavoitellaan (Mts.: 149). Ryhmäidentiteetti myös motivoi yksilöitä juomaan tietyllä tavalla (Mts.: 150). Lasten ja nuorten parissa tehtävässä ehkäisevässä päihdetyössä täytyykin ymmärtää ja tuntea jonkin kohderyhmän maailmaa, jotta ehkäisevä työ voisi onnistua (Mts.: 17).

2.2 Ehkäisevän päihdetyön kehittäminen

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos vastaa valtakunnallisella tasolla ehkäisevän päihdetyön kehittämisestä, laadusta ja arvioinnista. THL:n lisäksi päihdehuolto- ja raittiustyölaki ohjaa ehkäisevän päihdetyön toteuttamista valtion ja kunnan tasolla. Valtio ja kunta ovat velvoitettuja järjestämään palvelut niin, että ne mahdollistavat ehkäisevän päihdetyön toteuttamisen. (THL 2015 a.)

Ehkäisevän päihdetyön kehittäminen on keskeisessä roolissa lasten ja nuorten parissa tehtävässä työssä. Nuorisokulttuurit kehittyvät ja muuttuvat nopeasti, joten ehkäisevältä päihdetyöltäkin odotetaan nopeaa reagointia muutoksiin. Nopeat muutokset vaativat

myös yhteiskunnalta paljon, sillä palveluiden tarjonta on muututtava. Työn kehittäminen onnistuu parhaiten silloin, kun sille on asetettu tavoitteet, on varattu tarpeeksi aikaa ja oikeat työvälineet. Yhteistyö ja verkostoituminen asiantuntijoiden välillä on myös tärkeää työn kehittämisen kannalta. Kehittämistyön tavoitteena onkin vastata juuri tietyn kohderyhmän tarpeisiin ja parantaa ehkäisevän päihdetyön työn laatua. (Konttinen 2012: 41–43.)

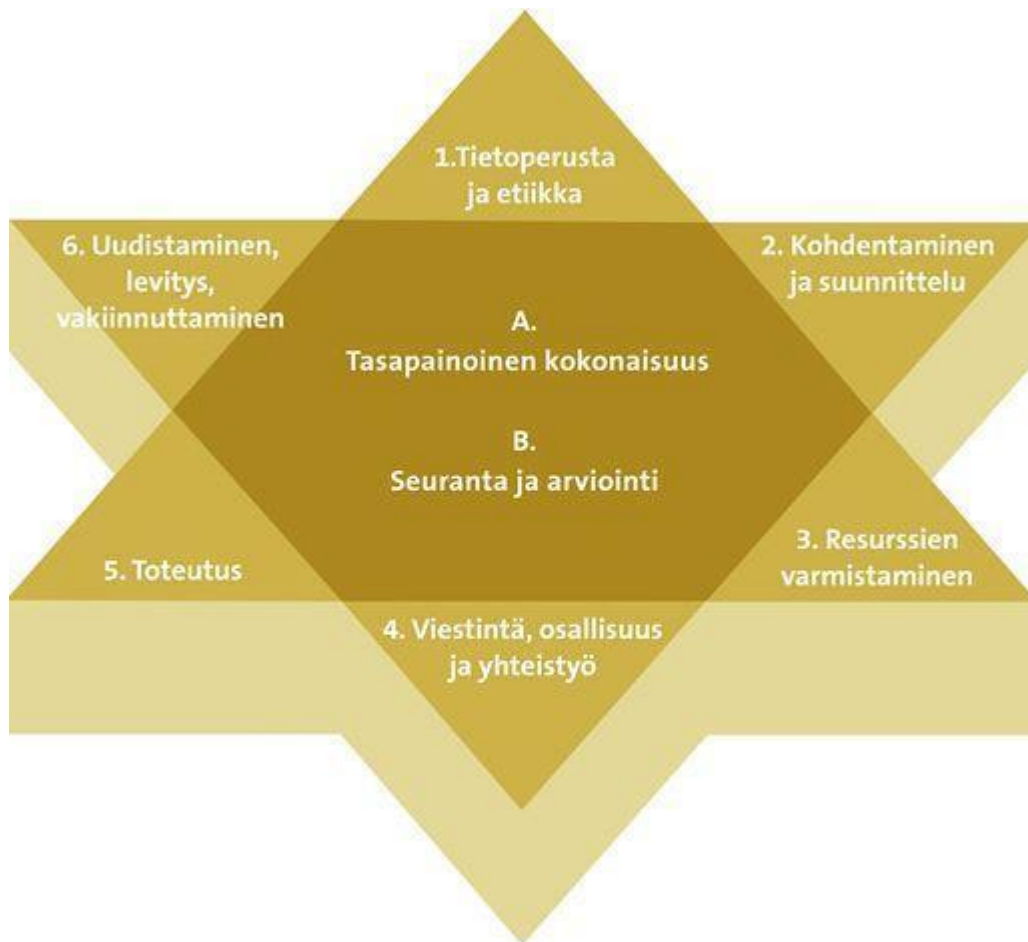
Luvussa 2 on kerrottu ehkäisevän päihdetyön kohderyhmän tuntemisesta ja ymmärtämisestä sekä nuorten kohtaamisesta. Näin ollen ehkäisevällä päihdetyöllä pyritään vaikuttamaan lasten ja nuorten asenteisiin päihteitä kohtaa. Lasten ja nuorten asenteiden muutoksella voidaan vaikuttaa päihteiden käyttöön ja tapoihin käyttää päihteitä. Lasten ja nuorten asenteiden muutoksiin on kehitetty valtakunnallisilla ohjelmia ja hankkeita. Ohjelmien ja hankkeiden tarkoituksena on kehittää ehkäisevää päihdetyötä paikallisella sekä valtakunnallisella tasolla. Hankkeilla on suuri osuus ehkäisevästä työstä lasten ja nuorten parissa. Asiantuntijat tekevät yhteistyötä ja jakavat tietoja ja taitoja keskenään, mutta kehittämistyössä on myös kuunneltava kohderyhmää, eli lapsia ja nuoria. (Konttinen 2012: 41–42.)

Hankkeiden, projektien ja ohjelmien lisäksi eri toimijoiden yhteistyö on avainasemassa ehkäisevän päihdetyön kehittämisessä. Yhteistyön tekemistä helpottavat sovitut yhteiset linjaukset ja strategiat. Toiminnan kehittämiseen vaikuttavat yhteinen ymmärrys ja tieto ehkäisevästä päihdetyöstä. Kuitenkin oman työn ohessa kehittämistyö voi jäädä taka-alalle ja siihen ei ole riittävästi resursseja. Siksi erilaisilla koulutuksilla ja monialaisella yhteistyöllä voidaan parantaa eri toimijoiden kommunikointia sekä yhteistä ymmärrystä. Yksilötasolla työntekijä voi tarkkailla toimintaympäristöään ja oppia vaihtoehtoisia toimintatapoja. Kuitenkin työn kehittämiseen tarvitaan oikea asenne ja tahto viedä työtä eteenpäin. (Konttinen 2012: 48.)

2.3 Ehkäisevän päihdetyön laatu

Ehkäisevän päihdetyön laatua on ollut kehittämässä valtakunnallisesti Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. THL on kehittänyt laatusuosituksen ehkäisevään päihdetyöhön sekä *laatutähti-työkalun*. Laatutähti esiteltiin ensimmäisen kerran Stakesin julkaisema vuonna 2006. Samalla Stakes julkaisi ehkäisevän päihdetyön laatukriteerit, jotka ovat nostaneet ehkäisevän päihdetyön uskottavuutta ja arvostusta. Laatutähti-työkalu auttaa

hahmottamaan ehkäisevän päihdetyön suunnittelua, toteutusta ja arviointia. (Soikkeli – Warsell 2013: 7.)

Kuvio 1. Laatutähti (THL 2013).

Laatutähti koostuu kuudesta eri sakarasta, jotka sisältävät tietoperustan ja etiikan, kohdentamisen ja suunnittelun, resurssien varmistamisen, viestinnän, osallisuuden ja yhteistyön, toteutuksen sekä uudistamisen, levityksen ja vakiinnuttamisen. Laatutähden keskiössä ovat tasapainoinen kokonaisuus sekä seuranta ja arviointi. Ensimmäinen sakara sisältää ehkäisevän päihdetyön tietoperustan ja etiikan. Jokainen ehkäisevän päihdetyön ammattilainen tarvitsee työn tuekseen tietoperustan, jotta työtä voidaan tehdä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Tietoperusta sisältää myös päihdetyön ja sen erityisyyden tunnistamista. Tietoperusta karttuu myös kokemuksen kautta. Ehkäisevän päihdetyön tietoperustaa tarvitaan, kun halutaan perustella jokin työtapo tai toiminta. Tietoperustan avulla työ on myös eettisesti kestävä. Ehkäisevän päihdetyön herkkyyden vuoksi työn eettisyys täytyy olla läpinäkyvää. Eettisyys korostuu, kun on

kyse asiakkaista eli kohderyhmästä, jolle työtä tehdään. Eritoten esille nousee kohdehenkilöiden ja ryhmän kunnioittaminen työtä tehdessä. (Soikkeli – Warsell 2013: 17–19.)

Ehkäisevän päihdetyön suunnittelua voi tarkastella laatutähden avulla. Toimintatavat on suunniteltava niin, että jokainen tähden sakara on tasapainossa ja toteutuu. Jos työn suunnittelussa huomataan puutteita, suunnitelmiin tehdään muutoksia. Muutokset tehdään, jotta tasapaino säilyisi niin, ettei ristiriitaisuuksia ilmene. Työn suunnittelun lisäksi työn kohdentaminen oikeisiin kohderyhmiin on työn perustalle tärkeää. Työ on kohdennettava niin, että kohderyhmän tarpeisiin vastataan. (Soikkeli – Warsell 2013: 21.)

Työn resurssien varmistamisessa on tärkeä tiedostaa työn tavoitteet suhteessa olemassa oleviin resursseihin. Työn resursseihin liittyvät olennaisesti työntekijöiden määrä, osaaminen sekä työn kehitykseen varattavat koulutukset ja muut kehittämistarpeet. On otettava myös huomioon työntekijöiden ohjauksen ja tukeen tarvitsema aika ja siitä tehty suunnitelma. Resurssien varmistamiseen kuuluvat myös tilat, joissa työtä tehdään, sekä välineet. Kaikki edellä mainitut täytyy olla hallinnassa ja suunniteltuna, jotta työ voi olla laadukasta ja läpinäkyvää. (Soikkeli – Warsell 2013: 28–29.)

Laatutähden neljänteen sakaraan kuuluvat osallisuus, viestintä ja yhteistyö. Osallisuus ja yhteistyö toteutuvat, kun keskinäinen tiedonkulku, periaatteet, käytännöt sekä kohderyhmän osallisuus ovat tiedostettu ja otettu huomioon. Työn täytyy toteuttaa laajempia ehkäisevän päihdetyön strategioita ja linjauksia, jotta yhteistyö ja osallisuus toteutuvat. Verkostotyö on yksi olennainen osa yhteistyötä ja välttämätöntä työn kehittämiselle ja laadun valvonnalle. Verkostoitumalla eri toimijoiden kanssa puhalletaan niin sanotusti yhteen hiileen, ennemmin kuin kilpailtaisiin toisten organisaatioiden kanssa. Jotta päästäisiin avoimeen yhteistyöhön, tiedonkulun täytyy olla suunnitelmallista ja säännöllistä. (Soikkeli – Warsell 2013: 30–32.)

Laatutähden viidennen ja kuudenteen sakaraan kuuluvat työn toteutus sekä uudistaminen, levitys ja vakiinnuttaminen. Työn toteutukseen vaaditaan ennalta tehty suunnitelma. Suunnitelman toteuttamista on valvottava työn etenemisen kannalta ja tehdä välittömästi muutoksia, jos siihen nähdään tarvetta. Toteutuksen kannalta olisi hyvä tehdä pilotointi, jolloin toteutustapa testataan ennen käyttöönottoa (esimerkiksi hankkeiden testaaminen pienemmässä mittakaavassa). Laatutähden kuudennen sakaran kohdalla

arvioidaan työn jatkuvuutta ja kestävyyttä, eli oliko työ onnistunut ja kannattaako sitä lähteä levittämään eteenpäin. Jos toimintamallia päätetään jatkaa, palataan laatutähden ensimmäiseen sakaraan. Kehitetään siis olemassa olevaa menetelmää ja parannellaan sitä saadun kokemuksen ja arvioinnin perusteella. Laatutähden sakaroiden toteutuessa myös tähden keskiössä olevat tasapainoinen kokonaisuus sekä seuranta ja arviointi toteutuvat. Ennen kaikkea on tärkeää muistaa suunnitella, toteuttaa, arvioida ja kehittää toimintamalleja ja työtä. Näin päästään laadullisesti kestävään ehkäisevään päihdetyöhön. (Soikkeli – Warsell 2013: 33–35.)

3 Ehkäisevä päihdetyö järjestöissä

Sosiaali- ja terveysministeriön mukaan päihdehuolto- ja rattiustyölaki velvoittavat kuntia järjestämään ehkäisevää päihdetyötä. Kunnat ovat siis päävastuussa ehkäisevän työn järjestämisestä ja toimivuudesta. Myös järjestöillä on keskeinen rooli ehkäisevässä päihdetyössä. (STM 2015.) Suomessa ehkäisevän päihdetyön järjestöjä on lukuisia. Tässä kappaleessa esittelemme EHYT ry:tä ja änni-hanketta sekä hankkeen yhteistyöjärjestöjä, jotka ovat Helsingin NMKY, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Suomen Vanhempainliitto, Raittiuden Ystävät ry, Music Against Drugs ry ja Koulutus Elämään -säätiö. Esittelemme myös Emma & Elias -avustusohjelmaa, jossa änni-hanke on mukana.

3.1 Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry:ssä

EHYT ry on valtakunnallinen järjestö, jossa työskentelee aluekoordinaattoreita ja aluetyöntekijöitä. Järjestöön kuuluu myös alueellisia ja paikallisia jäsenjärjestöjä sekä Elo-kolo- ja kohtaamispaikkaverkostoja. (EHYT ry n.d d.) Elokolot ovat matalan kynnyksen päihdeettömiä kohtaamispaikkoja, joihin kansalaiset voivat tulla viettämään aikaa. Elo-koloissa on mahdollista muun muassa lukea lehtiä, käyttää tietokonetta ja kohdata ihmisiä. (EHYT ry n.d e.) Aluetyöntekijät vastaavat toiminnasta Elo-koloissa Helsingissä, Turussa, Lahdessa ja Pirkkalassa. EHYT ry:llä on myös aluekeskuksia ja aluetoimistoja ympäri Suomea. Jäsenjärjestöjä EHYT ry:llä on yli 100 ja se tekee yhteistyötä muun muassa kuntien, kuntayhtymien, TE-keskusten, koulujen, oppilaitosten, kansalaisjärjestöjen, varuskuntien, erilaisten toimijaverkostojen ja aluehallintovirastojen kanssa. (EHYT ry n.d d.)

EHYT ry järjestää toimintaa kaikenikäisille ja eri kohderyhmät huomioon ottaen. EHYT ry:n tavoitteena on edistää terveitä elämäntapoja, raittiutta sekä turvallisuutta. Järjestön lähtökohtana on, etteivät päihteet kuulu raskausaikaan, työelämään, lapsuuteen eikä nuoruuteen. (EHYT ry n.d f.) EHYT ry:n periaatteena on, että lapsilla ja nuorilla on oikeus päihteettömään elämään, jonka aikuisten on turvattava. Lasten ja nuorten kohdalla EHYT ry tekee yhteistyötä kasvatusyhteisöissä ammattilaisten, vapaa-ajan toimijoiden, vanhempien ja alueellisten jäsenjärjestöjen kanssa. Tavoitteena on kehittää osaamista, päätöksentekoa ja yhteisöllisyyttä paikallisissa yhteisöissä. Koulut ja sosiaalinen media ovat keskeisimpiä työkenttiä lasten ja nuorten kohtaamisessa. EHYT ry:n tavoitteena on myös välittää tietoa nuorten elämään vaikuttavista asioista sekä lisätä aikuisten keskustelua niistä. (EHYT ry n.d g.)

EHYT ry:n strategiassa vuosille 2014–2020 linjataan, että EHYT ry:ssä yhdistetään asiantuntijuus ja vapaaehtoisten osaaminen, osallistutaan yhteiskunnalliseen keskusteluun, vahvistetaan alueellista ja paikallista päihdetyötä ja koordinoidaan eri päihdejärjestöjen yhteistyötä. Näillä tavoin kehitetään vaikuttavampaa, laadukkaampaa ja tehokkaampaa toimintaa. EHYT ry:n arvoja ovat dialogisuus, edelläkävijyys, yhdenvertaisuus, osallisuus ja luotettavuus. (EHYT ry 2014.)

3.2 Änni-hanke

Änni-hanke on EHYT ry:n koordinoima hanke, joka toteutetaan seitsemän järjestön yhteistyönä vuosina 2014–2017 kolmella eri paikkakunnalla ja kolmen eri ryhmän parissa. Hanke toteutetaan ruotsin-, venäjän- ja somalinkielisten lasten, nuorten ja heidän kasvattajiensa kanssa. (EHYT ry n.d a.)

Hankkeen tarkoituksena on tukea lasten vanhempia ja opettajia päihdekasvatuksessa. Tavoitteena on eri kulttuureita huomioivien toimintamallien kehittäminen päihdetyöhön. Kehittämistyö tuottaa muun muassa tietoa ja ymmärrystä päihdekysymyksistä erilaisissa kulttuureissa, erilaisia malleja kouluille, koulutusta ja kampanjoita. (EHYT Teema 4.2: 6.) Hankkeessa on tähän mennessä pidetty muun muassa keskustelutilaisuuksia Turun seudun alueella ja on todettu, että lapset haluavat puhua päihteisiin liittyvistä asioista vanhempien ja muiden kasvattajien kanssa. Vanhemmat ja kasvattajat joutuvat pohtimaan, miten lapsille puhutaan päihteistä. Keskustelun tulisi painottua ennemmin

päihteidenkäyttötilanteista ja päihdeilmiöistä keskustelemiseen kuin itse päihteistä puhumiseen. (EHYT ry n.d h.)

Ånni–hankkeeseen kuuluu *Juteltaisko? -toimintamalli*, jonka tarkoituksena on tuottaa keskustelevia oppitunteja sekä vanhempainiltoja 5.–6. -luokkalaisten päihdekasvatukseen liittyen. Toimintamallin tarkoituksena ei ole lisätä lasten tietämystä eri päihteistä, vaan päihteidenkäytön esimerkeistä sekä siitä millaista päihteidenkäyttöä lapset näkevät arjessa. *Juteltaisko? -toimintamallin* tarkoitus on siis herättää keskustelua lasten ja aikuisten välillä. Toimintamalliin kuuluu kaksi erilaista oppituntia sekä vanhempainiltaan tarkoitettu keskustelumalli. Ensimmäisellä oppitunnilla lapset näkevät henkilöitä, jotka polttavat tupakkaa tai juovat alkoholia. Tämän jälkeen heidän on otettava kantaa näkemäänsä tavalla tai toisella. Ensimmäisen oppitunnin materiaaliin kuuluvat aiheeseen liittyvät diat, keskustelutehtävä ryhmissä sekä tehtävän purku. Toinen oppitunti sisältää keskustelua siitä, mitä lasten vanhempien pitäisi tietää lasten vapaa-ajasta sekä kuinka vanhempien ja muiden nuorten päihteidenkäyttö näyttäytyy lapsille. Vanhempainiltojen tarkoituksena on herättää keskustelua päihteistä vanhempien välillä sekä vanhempien ja lasten välillä. Vanhemmat voivat jakaa hyviä käytäntöjä sekä pohtia yhdessä, miten lapset saataisiin kiinnostumaan muista asioista kuin päihteistä. He käyvät myös läpi lasten tekemiä tarinatuokiota aiheesta ja siitä, miten lapset näkevät päihteiden käytön sosiaalisissa tilanteissa. (Innokylä 2015 a.)

Vuonna 2014 ånni–hankkeeseen liittyen tehtiin Turunmaalla kysely 5.–6. -luokkalaisten vanhemmille heidän näkemyksistään päihdekasvatuksesta. Kyselyyn osallistui 138 vanhempaa, joista 65 oli suomenkielisiä ja 73 ruotsinkielisiä. Kyselyn raportissa todetaan, että vanhemmat ovat puhuneet lastensa kanssa päihteistä arjen tilanteissa. Jotkut taas kokivat aiheen liian aikaiseksi. Vanhemmat kokivat, että lasten päihteiden käyttö ei ole sallittavaa. Osan mielestä 15–16 -vuotias voi maistaa vähän alkoholia. Tärkeänä he pitivät kuitenkin luottamusta lapseen, silloin kuin vanhemmat eivät ole itse paikalla. Raportissa käytiin myös läpi lasten mahdollisia alkoholikokeilua ja niihin suhtautumista sekä alkoholinkäyttötapoja ja -tilanteita. Lisäksi vanhemmilta kysyttiin omaa näkemystä alkoholikasvatuksen suhteen. Suurin osa vanhemmista halusi lapsiaan kasvattaa ymmärtämään, että alkoholi on seurustelu- tai ruokajuoma. Osa toivoi myös lapsistaan tulevan täysin raittiita tai ottavan esimerkkiä vanhempien omista alkoholinkäyttötavoista. Kaiken kaikkiaan raportin pääpaino päihteiden osalta oli alkoholissa. (Koltola 2014.)

Ånni-hanke toteuttaa myös alueellisia viestintäkampanjoita, joiden tarkoituksena on tukea hankkeen päämääriä. Viestintäkampanjat toimivat kaikilla toiminta-alueilla, eli Turussa, Joensuussa ja Vantaalla. Kampanjoiden tarkoituksena on tuoda tietoa hankkeeseen osallistuvien koulujen vanhempainiltoihin hankkeen tavoitteista sekä keskeisistä tuloksista toiminta-alueilla. Viestintäkampanjoiden vanhempainilloista saadaan tietoa vanhempia askarruttavista asioista sekä heidän kommenttejaan. Kampanjat ovat osa sosiaalista markkinointia, joiden tarkoituksena on ottaa huomioon eri kulttuuriryhmien käyttämiä viestintäkanavia. (Innokylä 2015 b.)

Toiminta-alueilla pidettävillä viestintäkampanjoilla on tarkoitus tavoittaa lasten kasvattajat. Hankkeen kannalta etusijalla ovat kodit ja koulut. Tarkoitus on lisätä tietoisuutta ja asenteita kulttuurisensitiivistä päihdekasvatusta kohtaan sekä saada hanke kasvattajien tietoisuuteen toiminta-alueiden ulkopuolellakin. Viestintäkanavina käytetään mahdollisesti radiokanavia, informaatiotilaisuuksia, paikallisia sanomalehtiä sekä erilaisia tapahtumia. (Innokylä 2015 c.) EHYT ry onkin osallistunut vuoden 2015 alussa pidettyihin Educa-messuihin, joka on opetusalan valtakunnallinen koulutustapahtuma (Messukeskus n.d).

3.3 Hankkeen yhteistyötahot

Helsingin NMKY on yksi ånni-hankkeen yhteistyöjärjestö. Se järjestää lapsille ja nuorille erilaista liikuntaa ja mahdollisuuksia harrastaa. Liikunnan lisäksi järjestetään musiikkia ja partiota. Helsingin NMKY järjestää myös paljon erilaisia kerhoja, kuten tempukouluja, aamu- ja iltapäiväkerhoja, taidekerhon sekä kokkikerhon. Yhdistyksen arvoihin kuuluu kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin vahvistaminen kristillisen arvopohjan perustalta. Lasten ja nuorten kasvun tukeminen ja hyvinvointi korostuvat yhdistyksen kerhoja vapaa-ajan toiminnassa. Yhdistyksen toiminnassa on mukana yli 4000 lasta, nuorta ja aikuista. Toiminnan perustana painotetaan ihmisen hengellisen, henkisen sekä fyysisen tasapainon saavuttamista ja vahvistamista. (Helsingin NMKY n.d.)

Mannerheimin lastensuojeluliiton toiminta ulottuu pitkälle historiaan ja sen juuret ovat 1920-luvulla, jolloin Marsalkka Mannerheimin sisar Sophie Mannerheim perusti yhdistyksen äitejä ja heidän lapsiaan varten (MLL n.d a). Tällöin lapsikuolleisuus oli suurta ja yhdistyksen päätavoitteena olikin lasten olojen ja oikeuksien parantaminen. Vielä tänäkin päivänä yhdistyksen keskeisiä arvoja ovat lasten oikeuksien puolustaminen ja arvostaminen. MLL:n arvoja ovat yhdenvertaisuus, arvostus, yhteisvastuu ja inhimillisyys.

(MLL n.d b.) Lapset ja lapsiperheiden hyvinvointi ovat etusijalla ja yhdistyksellä onkin vanhemmille suunnattu *Vanhempainnetti* sekä nuorille suunnattu *Nuortennetti*. Vanhempainnetistä löytyy ajankohtaista tietoa lapsen kasvusta ja kehityksestä sekä erilaisia apua tarjoavia kanavia (MLL n.d c). Nuortennetti on nuorille tarkoitettu oma sivusto, josta saa kattavaa tietoa mielenterveydestä, ihmissuhteista, kehityksestä, kiusaamisesta ja päihteistä. Päihdeosiossa kerrotaan erilaisista päihteistä sekä päihderiippuvuudesta. Nuoret voivat kysyä myös heitä askarruttavista asioista nuorten keskustelufoorumeilla, jossa kysymyksiin vastaa koulutetut työntekijät. (MLL n.d d.)

Suomen vanhempainliitto on perustettu vuonna 1907 (Suomen vanhempainliitto n.d a). Liitto järjestää vanhempainyhdistystoimintaa, jonka tarkoituksena on kehittää koulun ja kodin yhteistyötä, edistää lasten ja nuorten hyvinvointia sekä tarjota vertaistukea kotona tapahtuvalle kasvatustyölle. Kodin ja koulun yhteistyön tarkoituksena on tukea lapsia ja nuoria koulumotivaatiossa, oppimistuloksissa ja kouluviihtyvyydessä. Liitto painottaa kodin ja koulun yhteistä lasten kasvatustuuta, kasvatuskumppanuutta sekä toimivaa yhteistyötä. (Suomen vanhempainliitto n.d b.)

Raittiuden Ystävät -järjestö edistää raittiita elämäntapoja ja terveyttä, vastustaa päihteiden käyttöä ja auttaa päihdeongelmissa (Raittiuden Ystävät n.d). Järjestöön kuuluu myös Sininuorisoliitto. Sininuorisoliitto on lapsille ja nuorille tarkoitettu liitto, jonka tarkoituksena on tukea lasten ja nuorten päihdeettömiä elämäntapoja sekä tervettä elämää. Sininuorisoliitto järjestää erilaista toimintaa, kuten *TiedätSä -kampanjan*, jonka tarkoituksena on jakaa tietoa päihteistä ja pikavippien syrjäyttävästä vaikutuksesta. TiedätSä -kampanjalla on oma ennaltaehkäisevä ja valistava tietopaketti, joka on suunnattu 15–17 -vuotiaille nuorille. Kampanjan lisäksi Sininuorisoliiton tavoitteena on olla arjessa mukana turvallisuuden ja tuttuuden kautta. (Sininuorisoliitto n.d.)

Music Against Drugs on valtakunnallinen ehkäisevää päihdetyötä tekevä järjestö, jossa keskiössä ovat lapset ja nuoret. Järjestö edistää tervettä elämää, osallisuutta ja sosiaalista hyvinvointia. Järjestöllä on paljon päihdekasvatuskokonaisuuksia, jotka ovat suunnattu lapsille ja nuorille, heidän kasvattajilleen ja ohjaajilleen sekä hallinnolle. Music Against Drugs sai alkunsa hankkeena, joka oli osa Youth Against Drugs -järjestön toimintaa. Toimintaan voi vapaaehtoiseksi tai agentiksi ilmoittautua kaikki 13 vuotta täytäneet nuoret. Järjestö järjestää myös paljon vertaistoimintaa. Music Against Drugs'n suurimpia yhteistyöjärjestöjä ovat Mannerheimin lastensuojeluliitto, EHYT ry, Irti Huumeista ry ja A-klinikkasäätiö. (Music Against the Drugs n.d.)

Koulutus Elämään -säätiö on suunnattu 3–13 -vuotiaille lapsille ja nuorille. Se tuottaa mielenterveys- ja päihdeohjelmia, joiden tavoitteena on pitkäkestoisuus, ennaltaehkäisy ja itsetunnon vahvistaminen. Koulutus Elämään -säätiön tavoitteena on lasten terveellinen, tasapainoinen ja päihteetön elämä ja lapsen itsetunnon tukeminen. Tavoitteiden takana ovat säätiön omat opettajat, jotka opettavat alakoulujen ja päiväkotien tiloissa. Opetuksen tarkoituksena on kannustaa lasta terveelliseen elämään, terveellisiin elämäntapoihin ja valintoihin. Koulutus Elämään -säätiö on osa Emma & Elias -avustusohjelmaa. (Koulutus Elämään n.d.)

Änni-hankkeen yhteistyökumppanina toimii myös edellä mainittu Emma & Elias -avustusohjelma, joka on Raha-automaattiyhdistyksen rahoittama. Emma & Elias toteutetaan yhteistyössä Lastensuojelun Keskusliiton kanssa. Avustusohjelman tarkoituksena on koota yhteen eri järjestöjen projekteja ja hankkeita, jotka ovat suunnattu lapsille ja nuorille. Projektien ja hankkeiden kautta pyritään lisäämään aikuisten yhteistä vastuuta, edistämään lasten osallisuutta sekä vahvistamaan vanhemmuutta. Avustusohjelmassa keskitytään 15 vuotta täyttäneiden ja sitä nuoremmille suunnattuihin hankkeisiin. Emma & Elias tukee perheiden ja lasten hyvinvointia ja lapsimyönteisyyttä. Avustusohjelma vastustaa välinpitämättömyyttä, vähättelyä ja kuritusväkivaltaa. Emma & Elias -avustusohjelman verkkosivuilla on koottu materiaalia hyödyttämään projekteja ja hankkeita sekä muita yhteistyökumppaneita. (Emma & Elias n.d.)

4 Päihdekasvatus koulussa

Päihdekasvatus koulussa toteutetaan ehkäisevän päihdetyön keinoin. Koulussa ehkäisevää päihdetyötä toteutetaan kehittämällä koulutyö ja -ympäristö päihdehaittoja suojaavaksi sekä päihteitä ehkäiseväksi. Päihteiden käytön ehkäisy kuuluu koulun jokapäiväiseen toimintaan ja on osa koulujen opetussuunnitelmaa. Koulujen perustoimintaan kuuluu oppilaiden hyvinvoinnin ja terveyden turvaaminen, jolloin ehkäisevä päihdetyö on osa sitä. Ehkäisevä päihdetyö koulussa toteutetaan turvaamalla terveellinen ja turvallinen oppimisympäristö jokaiselle lapselle ja nuorelle. Koulu toteuttaa opetussuunnitelman ehkäisevän päihdetyön periaatteita noudattaen sekä luo omat pelisäännöt päihteiden käytön puuttumiseen. Kodin ja koulun hyvä yhteistyö on tärkeä osa päihdekas-

vatusta. Päihdekasvatukseen osallistuu oppilashuoltoryhmän moniammatillinen yhteistyöryhmä, kouluterveydenhuolto sekä muu koulun henkilökunta. Päihdekasvatukseen kuuluu myös yhteistyö päihdepalveluiden kanssa sekä muiden paikallisten ehkäisevän päihdetyön verkostoon kuuluvien ammattilaisten ja kansalaistoimijoiden kanssa. (Soikkeli 2011: 23–24.)

Konkreettisesti päihdekasvatus kouluissa sisältyy terveystiedon opetukseen. Terveystiedon tunneilla saatetaan hyödyntää jo valmiita päihdekasvatuksen malleja, joita eri tahot ovat kehittäneet. Päihdekasvatuksen osuus voi yleensä ulottua yksittäisistä oppitunneista erilaisiin tapahtumiin ja hankkeisiin. Erilaiset päihdeoppitunnit, aineistopaketit, teemapäivät ja vanhempainillat voivat kuulua koulun päihdekasvatukseen. Koulut turvautuvat yleensä myös ulkopuolisten kumppaneiden, kuten järjestöjen, yritysten ja poliisien apuun. Järjestöt ovatkin räätälöineet erilaisia teematunteja- ja ohjelmia juuri koulun terveystiedon tunteja varten. Teematunnit- ja ohjelmat voivat sisältää muun muassa elämysreittejä, päihdebusseja, lyhytelokuvia, pelejä, draamanäytelmiä sekä sarjakuvia. Elämysreiteillä lapset ja nuoret kulkevat erilaisia rakennelmia pitkin, jossa he kohtaavat tietoiskuja ja havaintoesityksiä päihteisiin liittyen. (Soikkeli 2011: 24–25.)

Terveystieto on melko tuore oppiaine ja se onkin itsenäisenä oppiaineena yläkoulussa. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa vuodelta 2004 mainitaan, että terveystieto on osa biologian opetuskokonaisuutta alakoulun 5.–6. -luokkalaisille. Terveystiedon tavoitteena on, että oppilas oppii ihmisen fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen yhteyden ympäristöön. Tavoitteena on myös, että oppilas arvostaa ja suojelee omaa kehoaan sekä tunnistaa tervettä kasvua ja kehitystä tukevat ja haittaavat tekijät. Päihteistä ei ole erillistä mainintaa. Kuitenkin opetussuunnitelmassa kemian opetukseen 5.–6. -luokkalaisille kuuluu päihde- ja vaarateaineiden vaarallisuuden ymmärtäminen kasvun ja kehityksen haittaavina tekijöinä. Kemian opetuksen tavoitteena on myös, että oppilas tuntee keskeisiä asioita erilaisista päihteistä ja ymmärtää niiden haittavai-
kutukset ja vaarallisuuden. (POPS 2004: 176, 188–190.)

Päihdekasvatuksen erilaisia hankkeita ja materiaaleja kehittävät järjestöt. MLL sekä EHYT ry ovat tuottaneet lukuisia apumateriaaleja ja välineitä koulujen käyttöön. MLL on kehittänyt materiaalia päihde- ja terveystiedon opetukseen sekä toiminnallisia että havainnollisia menetelmiä. *Lapselle selvä elämä -ohjelma* on yksi koulujen päihdekasvatukseen tarkoitettu materiaali. *Lapselle selvä elämä -ohjelma* on suunnattu kuudesluokkalaisten päihdekasvatukseen. Siihen kuuluu neljä päihdeaiheista keskusteluoppituntia,

joita tukioppilaat pitävät. Vanhemmat osallistuvat myös ohjelmaan tekemällä yhdessä lastensa kanssa kotitehtäviä kotona. Ohjelmaan kuuluu neljä päihdeaiheista sarjakuvaa, joista on tarkoitus keskustella oppilaiden kanssa. Ohjelma on otettu käyttöön vuonna 2007. MLL:lla on myös *Alkoholi -jokaisen oma asia? -aineisto*, joka on tarkoitettu 6.–9. -luokkalaisten päihdekasvatukseen kouluissa. Aineisto käsittelee alkoholia perheen, kaveripiirin ja kulttuurin näkökulmasta. Se sisältää erilaisia tehtäviä ja pohdintoja alkoholiin ja sen käyttöön liittyen. (MLL n.d.)

EHYT ry on kehittänyt kouluille materiaaleja ja toimintamalleja päihdekasvatukseen. *Hubu -ehkäisevää päihdetyötä kouluissa* on yksi EHYT ry:n päihdekasvatuksen tukimateriaali kouluille. Hubu on kokonaisuus, jonka kohderyhmää kuuluvat lapset, heidän vanhempansa ja koulun henkilökunta. Hubun tavoitteena on lisätä päihdetietoisuutta, keskustella päihteisiin liittyvistä asenteista ja ilmiöistä sekä antaa työkaluja päihdekasvatukseen, joiden avulla voidaan lykätä päihteiden käytön aloittamista myöhemmäksi. Hubuun kuuluu, että lapsille ja nuorille järjestetään päihdekasvatustunnit. Tunneilla on tarkoitus keskustella päihteistä ja äänestää anonyymisti omaa mielipidettä. Äänestyksen avulla saadaan keskustelua ja ajankohtaista tietoa lasten ja nuorten asenteista päihteitä kohtaan. Koulun henkilökunnalle on suunnattu koulutus, jossa pääsee tutustumaan päihdekasvatuksen tuloksiin. Pää tavoitteena koulutuksella on saada koulun henkilökunta keskustelemaan oman koulun päihdekasvatuksesta sekä tuottaa uutta näkökulmaa kasvatustyöhön. Vanhemmille järjestetään myös tilaisuus, jossa he pääsevät näkemään lasten ja nuorten äänestyksen tuloksia. Vanhemmat näkevät, kuinka heidän lapsensa suhtautuvat päihteisiin ja millaisia asenteita heillä on. (Ehkäisevää päihdetyötä kouluissa n.d.)

EHYT ry:n julkaisemassa *Ryyppäämällä ryhmäksi? -kirjassa* Antti Maunu (2012) kirjoittaa, että ehkäisevä päihdetyö mielletään kouluissa usein tiedotuslehtien ja -vihkojen jakamiseksi oppilaille tai koululla järjestettäväksi massaluennoiksi esimerkiksi koulun auditoriossa, jossa poliisi tai entinen päihteidenkäyttäjä luennoi. Maunu (2012) nimittää kyseistä toimintatapaa *maitokannumalliksi*, jossa oppilaille annetaan paljon tietoa ja uskotaan, että oppilaat imevät kaiken tiedon itseensä. Tällaista pedagogista lähestymistapaa on paljon kritisoitu 2000-luvulla ehkäisevän päihdetyön asiantuntijoiden keskuudessa. Pelkän tiedon antamisen lisäksi pitäisi keskittyä vuorovaikutukseen. (Maunu 2012: 30–31.)

Markku Soikkeli on myös kirjoittanut kouluissa toteutetusta ehkäisevästä päihdetyöstä. Soikkeli mainitsee, että on olemassa kaksi ehkäisevän päihdetyön mallia. Ne ovat *suomalainen malli* ja *eurooppalainen malli*. Nämä kaksi eroavat toisistaan niin, että Suomessa kouluissa panostetaan terveystiedon opettamiseen, joka sisältää päihdekasvatusta. Eurooppalaisessa mallissa painotetaan taas ulkopuolisiin päihde-ehkäisyohjelmiin. Suomessa terveystiedon opetuksen pyrkimyksenä on osallistaa oppilaita sekä tehdä toiminnallisia harjoituksia. Tällöin opetus on keskustelevaa ja vuorovaikutusta tapahtuu opettajan ja oppilaiden välillä. (Soikkeli 2011:25.)

Kokonaisuutena kouluille on kehitetty ja suunnattu paljon erilaisia menetelmiä ja materiaaleja päihdekasvatukseen liittyen. Päihdekasvatuksen pitäisi olla osa koulun perusopetusta ja näkyä opetuksen sisällössä. Vastuu päihdekasvatuksessa on siis koululla, perheillä ja muilla lasten ja nuorten kanssa toimivilla. Päihdekasvatuksen laatuun on alettu kiinnittämään yhä enemmän huomioita 2000-luvulla. Materiaaleja, toimintamalleja ja tietopankkeja on siis kehitetty jo lukuisia ja niiden tavoitteena on tavoittaa lapset ja nuoret sekä heidän kasvattajansa.

5 Kulttuurisensitiivisyys

Kulttuurisensitiivisyydestä puhutaan myös kulttuurinen tietoisuus-, kulttuurinen osaaminen ja kulttuuriherkkyys -termeillä. Termejä käytetään myös toistensa synonyymeinä. (Norton–Marks–Maran 2014: 41.) Käytämme opinnäytetyössämme pääasiassa kulttuurisensitiivisyys -termiä, koska sitä käytetään änni–hankkeessa. Quappe ja Cantatore (2005) ovat määritelleet kulttuurista tietoisuutta. Kulttuurisesti tietoinen ihminen tunnistaa eroja kulttuurien välillä ja tiedostaa myös kulttuurieroissa olevan sekä hyviä että huonoja puolia. Kulttuurinen tietoisuus voidaan jakaa neljälle eri tasolle. Ensimmäisellä tasolla ihminen ajattelee oman tapansa nähdä asiat olevan ainoa tapa. Tällä tasolla ei huomioida kulttuurieroja. Toisella tasolla tiedostetaan kulttuurierot, mutta omia tapoja pidetään silti parempina ja kulttuurierojen nähdään tuovan ongelmia. Kolmannella tasolla ihminen tiedostaa kulttuureissa olevat erot etuina ja haittoina sekä haluaa hyödyntää kulttuurista erilaisuutta uuden luomisessa. Neljännellä tasolla ihmiset toimivat dialogissa keskenään luoden uusia, jaettuina merkityksiä eri tilanteisiin sopivasti. (Quappe–Cantatore 2005: 2.)

Kehitettäessä kulttuurisensitiivisyyden huomioivia työmenetelmiä päihdekasvatukseen, tulisi pyrkiä dialogiseen, itselle vierasta kulttuuria kunnioittavaan ajattelutapaan. Eri kulttuuritaustoista tulevilla ihmisillä on erilaisia ajattelutapoja, mutta tiedostamalla ja ymmärtämällä kulttuurierot mahdollistetaan yhteinen oppiminen ja uusien näkökulmien luominen.

5.1 Kulttuurisensitiivisyys kasvatuksessa

Kulttuurista sensitiivisyyttä on tutkittu muun muassa koulumaailman ja opetuksen näkökulmasta. Aikuisia maahanmuuttajia opettanut Lappalainen (2005: 95–98) toteaa oman kulttuurin piirteiden vaalimisen uudessa maassa olevan ihmiselle tärkeää ja helpottavan myös uuteen kulttuuriin asennoitumista. Saamelaiskoulua tutkineen Keskitalon (2010: 22) mukaan ihmisen kulttuurinen tausta on huomioitava ja sitä on tuettava, jotta ihminen oppii. Kulttuuritaustan huomioiminen ja kulttuurisensitiivinen ote lasten päihdekasvatuksessa on ajankohtainen aihe. Räsänen (2009: 5) kirjoittaa monikulttuurisuudesta koulun haasteena ja toteaa eri kulttuuriryhmien välisen keskustelun ja toisiltaan oppimisen olevan osa tulevaisuutta.

Kasvatus monikulttuuriseen ja kansainväliseen ajatteluun on tarpeellista kaikille, ei vain monikulttuurisissa ympäristöissä eläville. Kansainvälisyys- ja monikulttuurisuuskasvatuksen taustalla on muun muassa ihmisoikeuksien ja demokratian periaatteita ja arvoja ja on olemassa näkemys, että kansainvälinen ajattelu olisi koko opetuksen perustana oleva ajattelutapa. Ystävällisen ja muiden hyvän kohtelun lisäksi koulun tulisi kehittyä kokonaisvaltaisesti tavoitteista ja rakenteista lähtien. Monikulttuurisuuskasvatuksen myötä oppiminen näkyy ihmisessä monipuolisesti eri alueilla, kuten tietojen ja taitojen lisääntymisenä, toiminnan muutoksena ja tunteiden tasolla. Esimerkiksi asioiden tiedostaminen, eläytymiskyky toiseen ja perspektiivinottokyky kehittyvät. Kulttuurisensitiivisyyden kehittyminen ei välttämättä ole nopeaa, sillä ihminen saattaa aluksi olla ymmärtävä joitakin ihmisryhmiä kohtaan ja toisia kohtaan ei. (Räsänen 2009: 10–13.)

Kansainvälisesti on tutkittu, miten koulut ja opettajat voivat vaikuttaa myönteisin keinoin kantaväestön ja vähemmistökulttuureita edustavien opiskelijoiden välisiin eroihin koulu- menestyksessä. Tutkimusta on tehty muun muassa Uudessa–Seelannissa maoreiden ja Yhdysvalloissa latinalaisamerikkalaisten parissa. Aiheesta on kehitetty teoriaa ja siitä sovellettavia käytäntöjä. Keskeistä on ihmisten välinen luottamus ja kunnioitus. Opetuk-

sessä on huomioitava kulttuurisensitiivisyys. Tämä tarkoittaa tiedon ja ymmärryksen lisäämistä opiskelijoiden kulttuuritaustasta sekä sen sisällyttämistä opetukseen. Opetuksen kulttuurisensitiivisyys mahdollistaa opiskelijoille sekä oman etnisen ja kulttuurisen taustan ylläpitämisen että samanaikaisen vuorovaikutuksen muiden eri kulttuureista tulevien oppilaiden ja opettajien kanssa. Kestävä opetus edellyttää opettajan omaa oppimista eri kulttuureita edustavilta opiskelijoilta. (Cavanagh – Macfarlane – Glynn – Macfarlane 2012: 443–447.)

5.2 Monikulttuurinen osaaminen ammatillisessa kasvatustyössä

Suomessa opettajien koulutuksessa kasvatustapaan on ollut mukana 1960-luvulta asti ja siihen ovat vaikuttaneet YK:n ihmisoikeusasiakirjojen sisällöt. Yhteiskunnassa tapahtuvien muutosten, uusien opetussuunnitelmien ja valtakunnallisten strategioiden myötä opettajien koulutuksenkin on kehityttävä. Yhtä kulttuuria korostavasta ajattelusta on siirryttävä myös vähemmistöt huomioivaan tapaan nähdä asioita. Opettajien rooli kasvattajina on tärkeä, sillä heillä on mahdollisuus vaikuttaa myös oppilaiden haluun pohtia maailmaa ja maailmanlaajuisia ilmiöitä. (Räsänen 2009: 13.)

Monikulttuuriseen osaamiseen liittyy *kompetenssi*, jolla tarkoitetaan ”kykyä suoriutua tehtävästä hyvin” ja se voi olla sekä tietoista että tiedostamatonta. Kompetenssi sisältää tiedot, taidot, kokemukset, ihmissuhteet, arvot ja asenteet sekä oman motivaation ja energian. Monikulttuurisen kompetenssin taustalla on ajatus tasa-arvosta ja erilaisen kulttuurin kunnioittamisesta. (Soilamo 2008: 71.) Talib (2005) on tutkinut opettajan monikulttuurista kompetenssia. Siihen kuuluu *minuuden ja identiteetin laaja ymmärtäminen, kriittinen oman työn ja omien kokemusten reflektio, empatia, erilaisuuden hahmottaminen sekä yhteiskunnallinen ja globaali vaikuttaminen* (mts.: 43–54).

Eettisesti kestävä opettaminen vaatii opettajalta selkeää käsitystä minuudesta ja omasta identiteetistä, sillä minuus ohjaa omien kokemusten tulkintaa. Opettajan kokemukset ohjaavat opettajan toimintaa sekä tietoisesti että tiedostamatta. Itselflektiota tarvitaan, jotta kasvattaja tiedostaisi oman toimintansa taustalla olevia syitä, mikä auttaa myös kasvatettavien ymmärtämistä. Erilaisuuden kohtaaminen edellyttää, että erilaista ihmistä ei nähdä negatiivisena tai pelottavana asiana. Ihannetilanteessa kohtaaminen tapahtuu molemminpuolisessa, dialogisessa suhteessa. Reflektiota tarvitaan,

jotta stereotyyppinen ajattelu ei vaikuttaisi oppilaan kohtaamiseen. Reflektio myös osaltaan kehittää ammatillisuutta. Opettajan yhteiskunnallinen ja globaali vaikuttaminen vaatii yhteiskunnallisten ilmiöiden ymmärtämistä ja oma-aloitteisuutta. Opettajat voivat valinnoillaan olla mukana vaikuttamassa sekä omalla alueellaan että maailmanlaajuisesti. (Talib 2005: 44–54.)

Sekä opettajilla että oppilailla voi olla erilaisia kulttuurisia taustoja. Varsinkin alussa kulttuurien kohtaaminen voi saada aikaan erimielisyyksiä. Puolustautumistavat ovat usein tunneperäisiä ja perustuvat oman kulttuurin käyttäytymistapoihin. (Talib 2005: 47.) Kasvu kulttuuriherkkyyteen voi kestää pitkään. Keskeistä kuitenkin on ilmapiirin muutos kulttuurien moninaisuutta ja kansainvälistymistä arvostavaksi. Tärkeää on ihmis- ja tasa-arvon kunnioittaminen sekä se, että väkivaltaa ei hyväksytä millään perusteilla. (Räsänen 2009: 16.)

Paitsi opettajan työssä, myös kaikkien kasvatustyötä tekevien ja siinä mukana olevien ammattilaisten työssä tarvitaan kulttuurisensitiivistä otetta. Myös sosionomien (AMK) työssä esimerkiksi koulussa, päiväkodissa, nuorisotyössä tai lastensuojelutyössä tulee huomioida lasten, nuorten, perheiden ja muiden työntekijöiden kulttuurinen moninaisuus. Tästä syystä opettajan monikulttuurista kompetenssia kuvaavat osa-alueet ovat myös sovellettavissa kaikkien ammattikasvattajien monikulttuuriseen ja kulttuurisensitiiviseen osaamiseen.

6 Kulttuuritaustan huomioiminen päihdekasvatuksessa

Päihdekasvatusta on Suomessa toteutettu pääosin valtaväestölle (EHYT Teema 4.2: 6). Päihdetyön vaikuttavuutta pohtiessa yhdeksi näkökulmaksi nousee eri kulttuurien huomioiminen päihdetyössä. Ehkäisevässä päihdetyössä tulisi valita jokin kohderyhmä, johon halutaan vaikuttaa ja lähtökohtana tulisi olla kohderyhmän ymmärtäminen. (Maunu 2012: 15–17.) Änni-hankkeessa kunkin kohderyhmän kanssa toimii henkilö tai henkilöitä, jotka puhuvat kohderyhmän äidinkieltä ja tuntevat myös kohderyhmän kulttuuria. Kielen tulkkaamisen lisäksi kulttuurin tunteminen on tärkeää, koska henkilöllä on ymmärrystä molemmista kulttuureista ja voi näin olla rakentamassa yhteistyötä ihmisten välille.

Opinnäytetyömme tarkoituksena on saada tietystä rajatusta kohderyhmästä tietoa, jota

änni–hankkeessa voitaisiin hyödyntää päihdekasvatuksen kehittämiseen. Pohdimme tässä kappaleessa kulttuurisensitiivisen päihdekasvatuksen kehittämisessä huomioitava asioita, kuten venäläisen perhekulttuurin piirteitä ja kasvatuservoja. Pohdimme, kuinka kulttuuritausta vaikuttaa arvoihin ja kuinka arvot vaikuttavat päihdeasenteisiin.

6.1 Venäläinen kulttuuri

Kulttuuri vaikuttaa ihmisen arvomaailmaan, ajatteluun ja käyttäytymiseen (Talib 1999: 20). Venäjä on valtava maa, jossa on erilaisia alakulttuureita. Erot ihmisten arvoissa ja uskomuksissa voivat olla suuria, joten kokonaiskuvaa venäläisestä yhteiskunnasta on vaikea luoda. Myös yhteiskunnalliset muutokset voivat muuttaa yleisiä arvoja. (Hämäläinen – Kraav – Bizaeva 2002: 14–16.) Venäjällä varallisuuserot ovat suuret, minkä vuoksi myös perheiden elämä vaihtelee paljon. Elintaso maan eri osissa voi vaihdella paljon ja sukupolvien välillä arvomaailmat voivat olla hyvin erilaiset. (Korhonen 2007: 5.) Vaikka yleistyksiä on hankalaa tehdä ja stereotyyppioita tulisi välttää, kuvailemme joitakin venäläisen kulttuurin yleisiä piirteitä, joita eri aineistoissa on tullut esille.

6.2 Venäläinen perhekulttuuri

Venäjällä on 1990–luvulla tapahtunut valtava yhteiskunnallinen muutos, kun Neuvostoliitto hajosi vuonna 1991. Ero väestön välillä kasvoi ja samalla ihmisten elämään syntyi uudenlaisia arvoja ja elämäntyyliä, kun osa rikastui ja osa köyhtyi. Muutoksesta huolimatta jotkin perinteiset piirteet kulttuurissa ja etenkin perhekulttuurissa ovat saattaneet edelleen säilyä. (Rotkirch 2007: 6–8.)

Vaikka Venäjällä avioitumisikä on nousemassa, niin etenkin naisten ajatellaan olevan hyvä mennä nuorena naimisiin. (Rotkirch 2007: 8–10.) Äidiksi tulemistä pidetään tärkeänä (Novitsky 2013: 14). Vanhemmat ja sukulaiset voivat olla paljon mukana perhe-elämässä esimerkiksi auttamassa taloudellisesti tai lastenhoidossa. Lapsella on myös laissa säädelty velvollisuus hoitaa omia vanhempiaan heidän vanhetessa. Samoin kuin Suomessa, lapsiluku perheessä on yleensä melko pieni taloudellisista ja uraan liittyvistä syistä. Ajattelu sukupuolien välisestä työnjaosta on edelleen olemassa joissain perheissä. Naisen ajatellaan olevan vastuussa perheen arjesta ja mies elättää perheen. Naisella voi olla myös vahvempi asema avioeron yhteydessä lasten jäädessä usein äidille. Lapsiperheitä tuetaan Venäjällä erilaisten sosiaaliturvien muodossa ja osa

tuista on tarkoitettu ainoastaan äideille. Jo 1920-luvulla muodostettu maksuton päivä- koti- ja koulutusjärjestelmä on edelleen olemassa. Kasvatuksesta ajatellaan, että koko lähiyhteisöllä on vastuu kasvattaa lasta. Kasvatuskulttuurissa arvostetaan yleissivistystä ja erilaisten taitojen oppimista. Korkeakoulutetut vanhemmat haluavat useasti panostaa lapsensa menestymiseen koulussa. (Rotkirch 2007: 8–24.) Opettajan roolia kasvattajana pidetään tärkeänä. Venäläisessä yhteiskunnassa näkyy edelleen hierarkisuutta ja esimerkiksi opettaja on oppilaalle auktoriteetti, jota tulee kunnioittaa. (Rynkänen 2013: 62–63.)

6.3 Kotikasvatuksen ja koulussa tehtävän kasvatuksen arvot

Vaikka perheiden yksilöllisyyttä ei tule unohtaa, on jokaiseen maahan historian saatossa muodostunut yleinen *kotikasvatuskulttuuri* ja kussakin maassa on vanhempien toteuttamassa kasvatuksessa näkyviä erityisiä piirteitä. Kasvatuksessa keskiössä ovat vanhempien arvot ja tavat, eli mikä heidän mielestään on tärkeää ja miten he menettelevät vanhempina. Vanhempien tavat ja arvot kertovat maan arvoista ja uskomuksista ja kasvattaessaan lapsiaan vanhemmat myös toistavat ja uudistavat niitä. Perheiden elämään vaikuttavat myös maan yhteiskunnalliset olot. Maan poliittinen, taloudellinen ja sivistyksellinen tilanne voi näkyä joskus voimakkaammin vanhempien toteuttamassa kasvatuksessa kun taas joissakin perheissä yhteiskunnallisella tilanteella ei ole yhtä voimakkaita vaikutuksia lapseen. Muutokset yhteiskunnassa eivät usein heti vaikuta kasvatukseen, kun taas nuorten kulttuuriin erilaiset trendit ja muutokset voivat vaikuttaa nopeammin. Monesti nuorten kulttuuri ja vanhempien arvot törmäävät ja aiheuttavat erimielisyyttä. Kasvatus ei ole muuttumatonta, koska siihen voivat maan omien perinteiden lisäksi vaikuttaa muun muassa muualta maailmasta globalisaatiokehityksen myötä tulevat tavat ja arvot. (Hämäläinen ym. 2002: 17–21.) Eri kulttuuritaustoista tulevien ihmisten kasvatusarvot voivat painottua eri tavalla (mts.: 179). Talibin (1999: 23) mukaan erot lastenkasvatuksessa liittyvät kulttuuri- ja sosioekonomiseen taustaan. On tutkittu, että venäläisessä kulttuurissa etenkin perhearvoissa korostuvat seikat eroavat suomalaisista perhearvoista. Venäläisissä perhearvoissa korostuvat valtasuhteet, sillä lapsilla on velvollisuus kunnioittaa vanhempiaan. (Jasinskaja-Lahti 2007: 57.)

Tutkimuksessa venäläisten vanhempien käsityksistä ja odotuksista suomalaisesta koulusta on näihin todettu vaikuttavan muun muassa vanhempien omat aikaisemmat koulukokemukset, yhteiskunnallinen asema, perheen koulutustausta ja yleisesti yhteiskun-

nassa yllä olevat arvot kasvatusta ja koulutusta kohtaan (Jeskanen 2001: 37). Opin-
näytetyömme kannalta on huomioitava, että kohderyhmämme venäjänkieliset vanhem-
mat asuvat opinnäytetyön tekohetkellä Suomessa ja lapset käyvät suomalaista koulua.
Vanhemmat ovat asuneet Suomessa kukin eripituisen ajanjakson verran ja osa van-
hemmista on käynyt itse koulua Neuvostoliiton olemassaolon aikana. Neuvostoliittolai-
sessa koulussa opetus on ollut erilaista, sillä opettajan aktiivinen rooli tiedonantajana
korostui, kun myöhemmin Neuvostoliiton hajottua opetusta on pyritty suuntaamaan yk-
silön huomioivammaksi (mts.: 39–41). Vanhempien omat kasvatusarvot voivat olla siis
mitä moninaisempia. Siksi kohderyhmän tunteminen ja ymmärtäminen edellyttää van-
hempien tärkeinä pitämien asioiden tuntemista.

6.4 Kasvatus ja päihdeasenteet

Päihteidenkäytöstä on hyvä keskustella lapsen kanssa jo varhain, sillä päihdekokeilut
alkavat usein ennen kuin lapsi täyttää 18 vuotta. Päihteidenkäytön ehkäisyssä käyte-
tään erilaisia keinoja, jotka voivat olla poliittisia keinoja ja kasvatuksellisia keinoja (Hä-
mäläinen ym. 2002: 136). Änni-hankkeessa päihdekasvatusta tehdään yhteistyössä
lasten kasvatusyhteisöjen kanssa ja on luonnollista, että niihin kuuluvat koulujen lisäksi
vanhemmat. Hämäläisen ym. (2002: 13) mukaan voidaan todeta, että vanhempien kas-
vatukseen liittyvillä arvoilla ja asenteilla päihteitä kohtaan on vaikutusta siihen, millaisia
päihdeasenteita nuorelle syntyy.

Myönteisten keinojen avulla vanhemmat voivat parhaiten vaikuttaa lastensa asenteisiin
päihteitä kohtaan. Tärkeää päihdekasvatuksessa on vanhemman ja lapsen välillä ole-
van tunteisiin pohjautuvan suhteen myönteisyys ja lapsen oleminen kasvatuksessa
keskiössä. (Hämäläinen ym. 2002: 178.) Lapset näkevät vanhempiensa tärkeinä pitä-
miä asioita usealla eri tavalla. Keskusteleminen lapsen kanssa on tärkeää, jotta lapsi
huomaisi, millaiset asiat ovat vanhemmille tärkeitä. Samalla lapsen oma maailmankuva
voi rakentua. Myös vanhempien sanattomat eleet ja esimerkin näyttäminen kertovat
lapselle vanhemman arvomaailmasta. Vanhempien arvomaailma ilmenee lapselle esi-
merkiksi kotona olevista säännöistä ja siitä, millaisiin harrastuksiin lapsen haluttaisiin
osallistuvan ja muilla lasta opastavilla vaatimuksilla tai rohkaisemisella. (Mts.: 174–
175.)

7 Päihteiden käytössä tapahtunut kehitys

Maailman terveysjärjestön WHO:n raportin mukaan koko maailmassa vuonna 2010 alkoholin kokonaiskulutus vuodessa oli 6,2 litraa puhdasta alkoholia yli 15-vuotiasta asukasta kohden sisältäen sekä tilastoidun että tilastoimattoman alkoholinkulutuksen. Alkoholinkäyttö painottui Eurooppaan ja etenkin itäisen Euroopan alueelle (WHO 2014 a: 28–29). WHO:n raportin mukaan vuonna 2010 Suomessa alkoholin kokonaiskulutus oli 12,3 litraa per yli 15-vuotias asukas (WHO 2014 b). Venäjällä kulutus oli 15,1 litraa (WHO 2014 c).

THL:n mukaan kokonaiskulutus Suomessa vuonna 2014 oli 11,2 litraa puhdasta alkoholia yli 15-vuotiasta asukasta kohden. Tilastoitujen viinien ja oluiden kulutus näyttää kasvaneen, kun samalla väkevien juomien osuus kulutuksesta on pienentynyt. (THL 2015 b.) YK:n julkaiseman raportin mukaan vuonna 2010 Euroopassa ja myös muualla maailmassa yleisesti käytetyin huumausaine oli kannabis, mutta Euroopassa opioidien käyttö aiheutti eniten ongelmia. Esimerkiksi Venäjän alueen huumekuolemista iso osa johtui opioidien käytöstä. (UNODC 2012: 7–11; mts.: 22–23.)

7.1 Päihteiden käytön kehitys Venäjällä

Alkoholikulttuuriin Venäjällä ovat vaikuttaneet yhteisölliset perinteet sekä venäläinen ortodoksiuskonto. Juominen on kuulunut kautta aikojen erilaisiin yhteisiin juhliin ja ilonpitoon. Uskonnollisten rituaalien ohessa myös vanhat rituaalit pysyivät pitkään ja juominen liittyi yhteisöllisiin tapahtumiin. Talonpoikauskulttuurissa juominen liittyi tiettyihin tilanteisiin ja taitoa juoda kohtuullisesti arvostettiin eikä naisten ja nuorten tullut juoda ollenkaan alkoholia. Myös vieraan kestitsemistä on pidetty tärkeänä. Venäläisissä juomatavoissa on tapahtunut historian saatossa paljon muutoksia. 1500–1600 -lukujen vaihteessa valtionkapakat ja vodka levisivät laajalle, myöhemmin 1800-luvun lopulla kapakat lakkautettiin ja syntyi viinimonopoli. Vanhat tavat juomisessa, kuten lasin tyhjäksi juominen kerralla ja muiden kanssa juominen kieltäytymättä, säilyivät pitkään venäläisen juomakulttuurin piirteinä. Myös Neuvostoliiton aika vaikutti osaltaan juomakulttuuriin. Tällöin luotiin uusia työhön ja työläisyyteen liittyviä juhlapäiviä, mikä mahdollisti ilonpidon ja juomisen. Alkoholin käytön hillitsemiseen pyrkineet kampanjat 1900-luvulla saattoivat vaikuttaa jopa päinvastaisesti. (Takala 2008: 4–12.) Gorbatshovin alkoholin-

vastaisen kampanjan aikaan 1985–1987 alkoholin myyntiä rajoitettiin, mutta rekisteröimättömän alkoholin ja muiden päihteiden käyttö kuitenkin lisääntyi. Kampanjan jälkeen rajoitukset poistettiin, vaikka niillä oli ollut myös vaikutusta alkoholin kulutukseen ja kuolleisuuteen niitä laskevasti. Markkinatalouteen siirtymisen jälkeen alkoholin kulutus on vaihdellut alkoholin hinnamuutosten mukaan, eli kulutus on ollut suurempaa hintojen laskiessa ja päinvastoin. (Dying Too Young: 35–36.)

Gorbatshevin kampanjan aikaan suhtautuminen alkoholiin näkyi sanomalehtikirjoituksissa negatiivisena, tuomitsevana ja moralisoivana, eikä kohtuukäytöstä kirjoitettu (Aarva 2008: 35–36). Neuvostoliiton aikana kontrolli oli tiukkaa ja juomisen vaaroista puhuttiin, mutta samalla alkoholin myynnillä toivottiin olevan taloudellinen merkitys valtiolle. Neuvostoliiton aikana alkoholin ja huumeiden käytön seuraamista sosiaalisista ja yhteiskunnallisista ongelmista ei avoimesti ja julkisesti puhuttu, joten ihmisillä ei ollut mahdollisuutta saada esimerkiksi tietoa tai päihdehoitoa, vaikka hoitoa oli olemassa. Perheessä olevaa päihdeongelmaa saatettiin hoitaa perheen sisällä. Nykyään päihteiden käytön sosiaaliset ongelmat ovat saaneet huomiota. (Novitsky 2008: 46–47; Aarva 2008: 35–36.) Venäjällä on päihdehoidossa korostunut perinteisesti lääketieteellinen ote ja biologinen näkemys ihmisestä ja sosiaaliset ja psykologiset näkökulmat ovat jääneet taka-alalle. Suomalais-venäläisen vuosina 2004–2007 toteutetun hankkeen *Paluu yhteiskuntaan* tarkoitus oli muun muassa kehittää moniammatillisuutta päihdehoitoon ja tuoda näin myös sosiaalityön ja psykologian ammattilaiset mukaan työhön. (Pakkasvirta – Kainulainen – Bogomjagkova – Khan – Ostrovsky 2009: 24; 34.)

Venäläisen aikuisväestön huono terveydentila on näkynyt korkeana kuolleisuutena ja vaikuttanut etenkin työikäisten miesten elinajanodotteen laskuun. Vaikutukset ovat näkyneet paitsi taloudellisessa kehityksessä myös ihmisten elämässä muun muassa työpaikan menettämisen uhkana ja perheiden hyvinvoinnissa. Alueelliset erot kuolleisuudessa ja elinajanodotteessa ovat Venäjällä suuria: köyhemmillä alueilla elinajanodote on matalampi. Korkeaan kuolleisuuteen Venäjällä ovat vaikuttaneet monet asiat ja yksi merkittävä asia on päihteiden käyttöön liittyvät syyt, kuten alkoholimyrkytykset, alkoholin liikkakäytön aiheuttamat sairaudet, tupakointi ja huumeiden käyttö. (Dying Too Young 2005: xiii–xvi.)

Neuvostoliiton hajoaminen vähensi ulkoista kontrollia, 1990-luvun alussa köyhyys ja työttömyys lisääntyivät ja elämäntavat moninaistuivat. Yhteisten tilaisuuksien lisäksi juodaan myös yksin ja ilman erityistä syytä. (Takala 2008: 12.) Miesten lisäksi myös

naiset ja lapset kuluttavat alkoholia ja alkoholismista on tullut vakava ongelma (Mts.: 12; Zaigraev 2010: 3–4). Etenkin köyhien miesten alkoholinkäytön todetaan yleistyneen ja vodka ja olut ovat useimmin käytettyjä alkoholijuomia (Rotkirch 2007: 14). 2000-luvun sanomalehtikirjoittelussa näkyy, että länsimainen kulttuuri on lisännyt myös viini- ja olutkulttuurin suosiota Venäjällä (Aarva 2008: 42).

7.2 Päihteiden käytön kehitys Suomessa

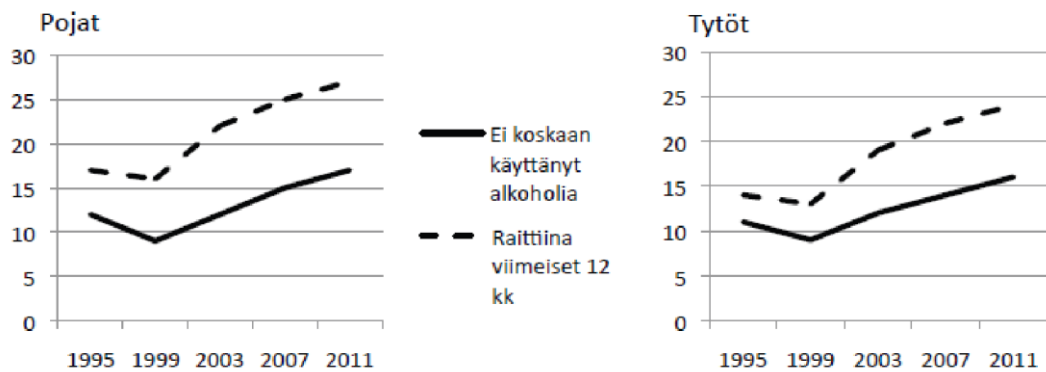
Suomessa alkoholin kulutus on kasvanut 1970-luvulta saakka. Ennen tätä Suomessa oli Pohjoismaiden vähäisin kulutus. Valtaosassa Eurooppaa tilastoitu kulutus on pysynyt melko tasaisena tai jopa vähentynyt. Viinin ja oluen kulutus on ohittanut viinan kulutuksen Pohjoismaissa. (THL 2014: 26.) Oluen suosion kasvua Suomessa selittää vuonna 1968 tullut keskiolutlaki (Karlsson – Österberg 2010: 15). Yleisesti alkoholin kulutuksen kasvu Suomessa johtuu taloudellisesta kasvusta sekä muutoksista alkoholipolitiikassa. Myös muut yhteiskunnalliset muutokset, esimerkiksi naisten tasa-arvo ja suomalaisten muuttaminen maalta kaupunkeihin ovat vaikuttaneet alkoholin kulutuksen kasvuun. (Mts.: 22–23.)

Suomessa huumeiden käyttö ja kokeilu yleistyivät 1990-luvulla. Huumeiden käytön yleistyminen liittyy kansainvälisiin trendeihin ja on yleensä nuorten ja nuorten aikuisten parissa näkyvä ilmiö. Kokeilluin huumausaine 2000-luvulla on ollut kannabis. Miehet ovat kokeilleet kannabista jonkin verran naisia enemmän. 15–34 -vuotiaat ovat suurin ikäryhmä, jossa huumeita kokeillaan ja käytetään. 2000-luvulla 25–34 -vuotiaissa on näkynyt kasvua kannabiksen kokeilussa ja tässä ikäryhmässä naisten osuus merkittävästi vähenee. Ilmiö viittaa siihen, että miesten kannabiksen käyttö olisi muuttumassa kokeilua säännöllisemmäksi. Huumeiden käyttö liittyy paitsi ongelmakäyttöön, myös juhlakulttuuriin. Huumeiden ja alkoholin sekakäyttö on päihdekulttuuriin liittyvä merkittävä ilmiö Suomessa. Muiden huumeiden käytössä ei ole näkynyt yhtä huomattavaa kasvua, mutta muutoksia eri huumausaineiden käytössä kuitenkin on ilmennyt. Opioidien ja buprenorfiinin käyttö on tullut heroinin käytön tilalle ja ekstaasista ja kokaiinista on tullut yhtä käytettyä kuin amfetamiinista. Lääkkeiden väärinkäyttö ei ole yhtä yleistä kuin kannabiksen käyttö mutta sitä ilmenee enemmän kuin muiden huumeiden käyttöä. (Varjonen 2015: 29–34.)

7.3 Nuorten päihteiden käytön kehitys Suomessa

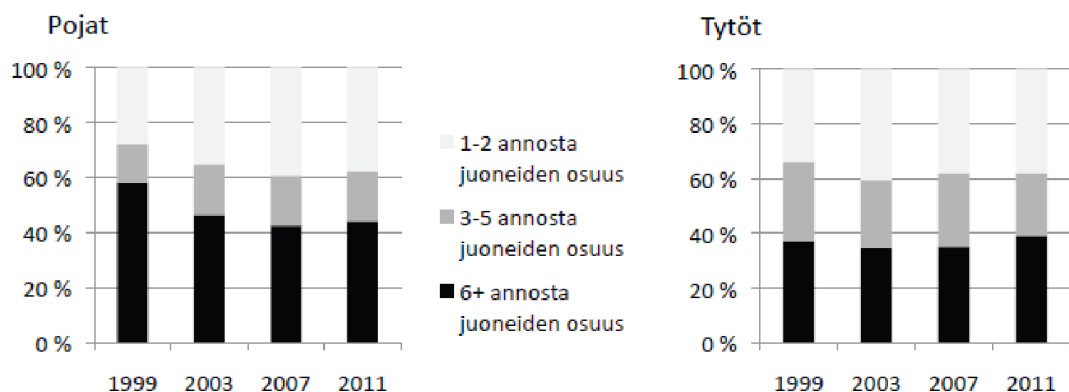
15–16 -vuotiaille nuorille vuosina 1995–2011 suunnattujen ESPAD-tutkimusten mukaan tupakointi nuorten keskuudessa on laskenut 2000-luvulla, mutta vuodesta 2007 vuoteen 2011 tupakointi oli pysynyt melko tasaisena. Nuuskan kokeilu on lisääntynyt vuodesta 2007 lähtien. (Raitasalo – Huhtanen – Miekkala – Ahlström 2012: 15.)

Nuorten raittiisuus on yleistynyt vuodesta 1999 lähtien. Kuvion 2 mukaan vuonna 1999 täysin raittiita nuoria oli hieman alle 10 % ja vuonna 2011 16 %. (Raitasalo ym. 2012: 15–17.)

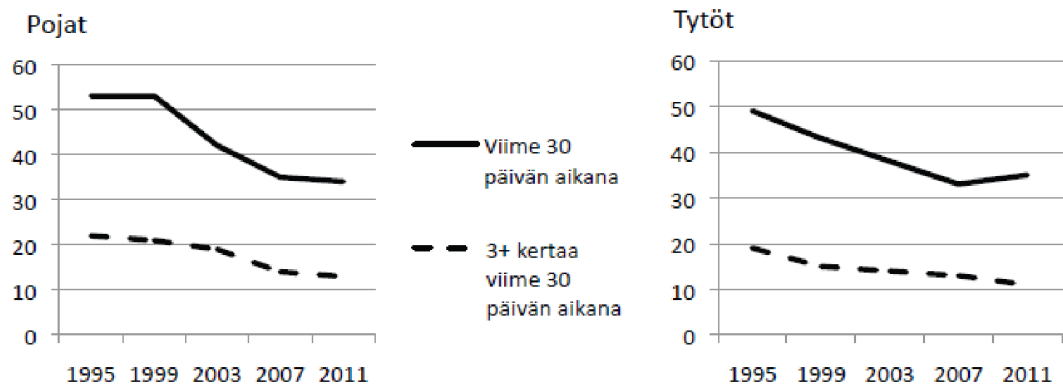
Kuvio 2. Raittiit nuoret, % (Raitasalo ym. 2012: 16).

Tyttöjen ja poikien väliset erot juomatavoissa näyttävät lähentyneen toisiaan 2000-luvulla. 1990-luvulla pojat joivat tyttöjä isompia määriä yhdellä kertaa (kuvio 3). (Raitasalo ym. 2012: 17–18.)

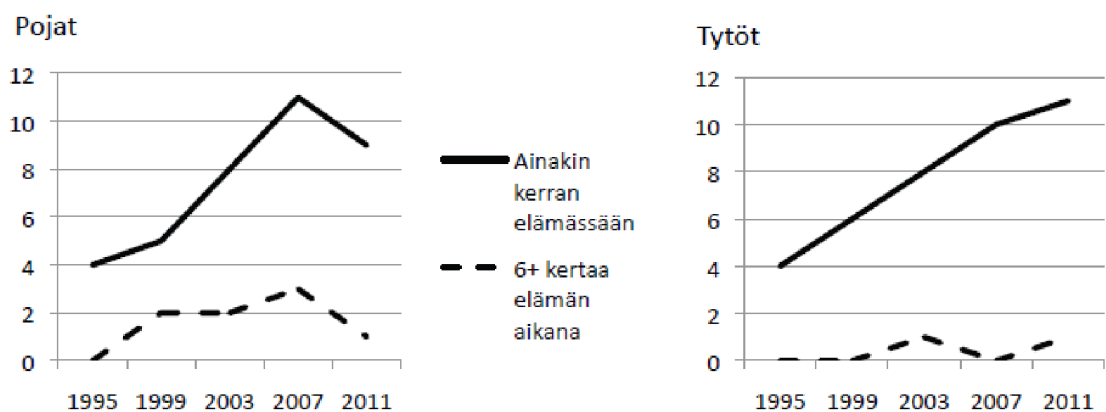
Kuvio 3. Viimeisimmällä käyttökerralla juodun alkoholimäärän muutos (Raitasalo ym. 2012: 18).

Humalahakuinen juominen on nuorten keskuudessa laskenut 2000-luvun vaihteen jälkeen. Kuvion 4 mukaan vuonna 1999 noin 50 % nuorista oli juonut yhdellä kertaa ainakin kuusi alkoholiannosta viimeisen kuukauden sisällä, kun vuonna 2011 vastaava määrä oli noin 35 % nuorista. Myös nuorten viikoittainen juominen on vähentynyt. Kuvion 4 mukaan vuonna 2011 sukupuolten välillä humalajuomisessa ei juurikaan ollut eroa. (Raitasalo ym. 2012: 18–19.)

Kuvio 4. Kuusi annosta tai enemmän juoneet, % (Raitasalo ym. 2012: 19).

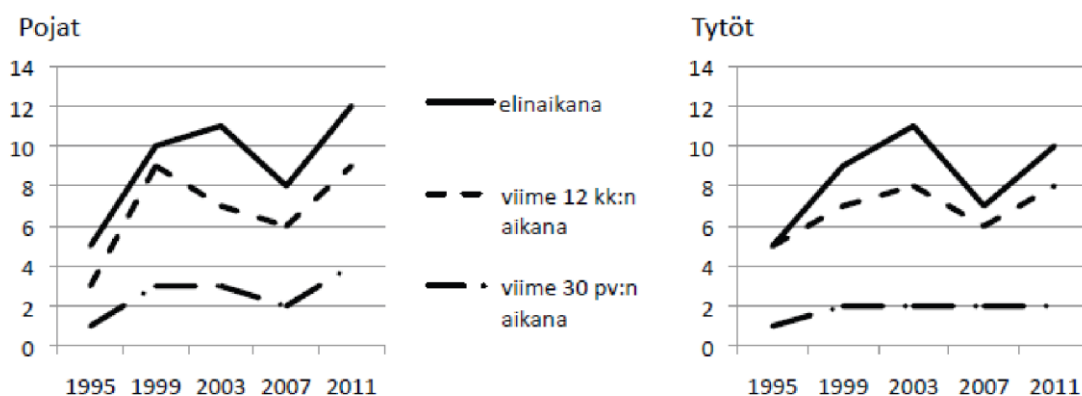
Kuvion 5 mukaan imppaaminen on nuorten kohdalla lisääntynyt vuoden 1995 jälkeen. Yleensä imppaamista kokeillaan, eikä se useimmiten enää aikuisena jatku. Vuoden 2007 jälkeen poikien kokeilut ovat vähentyneet, mutta tyttöjen kasvaneet. (Raitasalo ym. 2012: 22.)

Kuvio 5. Imppaaminen elinaikana, % (Raitasalo ym. 2012: 22).

Nuorten kannabiksen käyttö ja kokeilu on lisääntynyt vuoden 1995 jälkeen kuvion 6 mukaan. Vuosina 2003–2007 se laski, mutta tämän jälkeen se on jälleen noussut.

Vuonna 2011 11 % nuorista oli elämänsä aikana kokeillut kannabista, kun luku vuonna 1995 oli noin 5 %. Kannabiksen säännöllistä käyttöä on mitattu muun muassa siten, kuinka monta kertaa kannabista on käytetty sekä kysymällä viimeisen kuukauden aikaista käyttöä. Viimeisen kuukaudenkin aikana kannabista käyttäneiden joukossa voi myös olla myös ensimmäistä kertaa kokeilleita. Vain 1 % 15–16 -vuotiaista pojista on käyttänyt kannabista yli neljäkymmentä kertaa. Muita huumeita nuoret käyttävät hyvin vähän ja suonensisäisiä ei oikeastaan ollenkaan. Muuta huumetta kokeilleet ovat useimmiten kokeilleet lisäksi kannabista. (Raitasalo ym. 2012: 22–23.)

Kuvio 6. Kannabiksen käyttö (Raitasalo ym. 2012: 23).

Nuorten päihteiden käytön aloitusiässä on huomattu viime vuosina muutoksia. Tupakoinnin ja alkoholin käytön aloitusiät ovat nousseet. Esimerkiksi vuosina 1995–2003 ensimmäinen humalakokemus oli noin 13–14 -vuotiaana, mutta vuosina 2007 ja 2011 tämän ikäisenä humalaa koettiin vähemmän. Lääkkeiden ja alkoholin yhteiskäytön osalta ensimmäisen kerran kokeilu tapahtuu noin 14–15 -vuotiaana. Imppaamista kokeillaan yleensä nuorempana. Kannabiksen kokeilu tapahtuu tavallisimmin noin 15–16 -vuotiaana ja muita huumeita kokeillaan myöhemmin. (Raitasalo ym. 2012: 24–25.)

Tilastojen perusteella Suomessa alkoholia kuluu koko maailman kokonaiskulutukseen verrattuna runsaasti ja kannabiksen käyttö näyttää yleistyneen sekä nuorten aikuisten että nuorten kohdalla. 15–16 -vuotiaiden nuorten alkoholin käytön kehitys näyttää positiiviselta, kun raittiita nuoria on yhä enemmän ja käytön aloitusikä on noussut. Näyttää myös siltä, että tyttöjen ja poikien juomatavat ovat lähentyneet. Päihdekasvatus on siis ajankohtaista ja tärkeää myös alakouluikäisille toteutettuna, sillä alakoululaisetkin näkevät päihteiden käyttöä ja siihen liittyviä ilmiöitä esimerkiksi koulussa tai kotona. Historiakatsaus venäläisen alkoholikulttuurin muotoutumiseen, venäläiseen perhekulttuuriin ja kasvatuservojen taustalla oleviin asioihin sekä päihteiden käytön kehitykseen

perehtyminen auttavat ymmärtämään vanhempien näkemyksiä päihteidenkäytöstä, siihen liittyvistä ilmiöistä ja päihdekasvatuksesta. Vanhempien näkemyksien tunteminen on kulttuurisensitiivisyyden mukaista. Kulttuuritaustan huomioiminen, dialoginen keskustelu ja kulttuurienvälinen oppiminen tukevat laadukkaana päihdekasvatuksen kehittämistä.

8 Opinnäytetyön toteutus

8.1 Työn tausta ja tarve

Vuoden 2014 lopulla mietimme opinnäytetyön ideaa ja löysimme EHYT ry:n verkkosivuilta tietoa samana vuonna alkaneesta Änni-hankkeesta. Otimme yhteyttä hankkeen projektipäällikköön ja sovimme yhteistyöstä. Änni-hankkeen tarkoitus on kehittää kouluihin kulttuurisensitiivistä ja osallisuutta lisäävää päihdekasvatusta kolmen eri kieli- ja kulttuuriryhmän parissa vuosina 2014–2017 (EHYT ry n.d a). Päihteiden käyttö aiheuttaa erilaisia sosiaalisia ja terveydellisiä haasteita, minkä vuoksi päihdekasvatus on tärkeää. Nuorten päihteiden käytössä tapahtunut kehitys osoittaa, että raittiita nuoria on nykyään yhä enemmän ja päihteiden käytön aloitusikä on noussut, mutta kannabiksen kokeilu on yleistynyt (Raitasalo ym. 2012: 15–25). Päihdekokeilut alkavat jo ennen aikuisikää, joten päihdekasvatusta tekevät useat kasvatustyöhön osallistuvat, kuten nuoren vanhemmat ja opettajat. Opinnäytetyössämme tuomme esiin vanhempien näkemyksiä päihdekasvatuksesta.

Monikulttuurisuus näkyy suomalaisissa kouluissa ja tuo kasvatukseen haasteita, jolloin ihmisten välinen keskustelu ja molemminpuolinen oppiminen on tärkeää (Räsänen 2005: 9). Opettajan monikulttuuriseen osaamiseen kuuluu osa-alueita, jotka auttavat ymmärtämään kasvatettavien kulttuuritaustaa, kehittävät opettajan ammatillisuutta ja auttavat toteuttamaan kestävästä opetuksesta (Talib 2005: 43–54). Änni-hankkeessa päihdekasvatusta tehdään yhdessä lasten, vanhempien ja opettajien kanssa, joten tärkeä osa ammatillista kasvatustyötä tekevien ihmisten ammattitaitoa on monikulttuurinen osaaminen. Laadukkaassa ehkäisevässä päihdetyössä huomioitava asia on muun muassa ihmisen kulttuuritausta ja sen huomioimiseksi päihdetyössä tulisi pyrkiä ymmärtämään työn kohderyhmää (Maunu 2012: 15–17). Opinnäytetyömme kohderyhmänä ovat

venäjänkieliset vanhemmat ja tämä opinnäytetyö on tehty tiedon saamiseksi vanhempien päihdekasvatusnäkemyksistä. Saatua tietoa on tarkoitus hyödyntää änni-hankkeessa päihdekasvatuksen kehittämiseksi.

8.2 Tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tavoitteena on lisätä ymmärrystä ja tietoa venäläisten vanhempien päihdekasvatuskokemuksista ja siitä, kuinka änni-hankkeessa voitaisiin huomioida venäläisyys. Tutkimuskysymyksemme ovat 1. Millaisia kokemuksia venäjänkielisillä vanhemmilla on päihdekasvatuksesta kotona ja koulussa? 2. Miten venäläisyys voidaan huomioida koulussa tehtävässä päihdekasvatuksessa?

8.3 Haastattelun toteutus

Opinnäytetyössämme käytimme kvalitatiivisen, eli laadullisen tutkimuksen menetelmiä. Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on, että tutkittavien näkökulmat ja mielipiteet pääsevät esille. Tutkimuksen kohteena ovat tällöin ihmiset. Tutkittava joukko valitaan tarkoituksenmukaisesti. (Hirsjärvi – Remes – Sajavaara 2000: 165.) Opinnäytetyön aineiston keräsimme yksilöhaastatteluin. Päädyimme haastatteluihin keskusteltuamme änni-hankkeen projektipäällikön kanssa tutkimustavasta, jolla suoritamme opinnäytetyömme.

Yksilöhaastattelut toteutimme teemahaastatteluin. Teemahaastattelulla tarkoitetaan, että aihepiirit ja teemat ovat sovittu etukäteen haastattelijoiden kesken, tarkkoja kysymyksiä ei kuitenkaan ole. Teemat auttavat haastattelihoita etenemään haastattelussa. Teemat käydään haastattelussa läpi, mutta niiden laajuus ja järjestys voivat muuttua haastattelun aikana. (Eskola – Suoranta 2014: 87.) Valitsimme teemahaastattelun, koska tällöin voimme edetä haastattelussa suunnitelmallisesti. Kuitenkaan haastattelu ei ole kaavamainen ja haastateltavat saavat itse päättää, kuinka paljon he haluavat puhua tietyistä teemoista. Teemahaastattelurungossamme oli teemoja tarkentavia ja avaavia apukysymyksiä.

Teemahaastattelurungon tehtyämme lähetimme saatekirjeen hankkeen aluetyöntekijälle, joka välitti kirjeet venäjäksi käännettynä eteenpäin hankkeeseen osallistuvien alakoululaisten vanhemmille. Tutkimusluvan saatuamme toteutimme haastattelut toukuussa 2015 Joensuussa erään koulun tiloissa. Meille oli varattu luokkatila kahdeksi tunniksi. Nauhoitimme haastattelut.

Aluksi suunnittelimme tekemämme noin 2–4 hengen ryhmähaastattelut, koska toivoimme haastateltavia olevan noin 5–10. Alkuperäisestä suunnitelmastamme poiketen teimme yksilöhaastattelut haastateltavien toiveesta. Haastateltavat toivoivat yksilöhaastattelut, sillä he kokivat aiheen henkilökohtaiseksi. Haastateltavia saimme kolme ja kaikki olivat äitejä. Toivoimme haastateltaviksi nimenomaan hankkeeseen osallistuvia vanhempia, mutta vain yksi haastateltavista oli hankkeeseen osallistuva vanhempi. Saimme haastateltavaksi lisäksi kaksi muuta venäjänkielistä vanhempaa, jotka olivat hankkeessa jollain tavalla mukana. Saimme myös haastateltavia, jotka eivät itse olleet vanhempia tai eivät olleet hankkeessa mukana, mutta tutkimuskysymystemme kohdeyhmän vuoksi rajasimme nämä pois. Haastatteluissa oli mukana henkilö, joka tarvittaessa auttoi kääntämään kysymyksemme venäjäksi ja tulkkasi meille haastateltavien puheen. Käytimme tekemiämme apukysymyksiä avuksi teemojen avaamiseen paljon, joten haastatteluista muodostui puolistrukturoituja teemahaastatteluita.

Haastattelemamme vanhemmat kertoivat asuneensa Suomessa 7–14 vuotta. Kaikki kolme haastateltavaa kertoivat äidinkieltensä olevan venäjä. Haastatteluhetkellä haastateltavien lapset olivat alle kouluikäisiä, kouluikäisiä ja aikuisia.

8.4 Aineiston analyysi

Yksilöhaastatteluiden jälkeen litteroimme aineiston. Jaoimme käsiteltävät aineistot keskenämme. Haastattelut olivat kestoltaan noin 20–27 minuuttia pitkiä, koska aikaa haastatteluille meille oli varattu kokonaisuudessaan kaksi tuntia. Litteroimme nauhoitetun aineiston tekstinkäsittelyohjelmalla ja kustakin haastattelusta tuli litteroitua tekstiä noin 5–6 sivua. Litteroimme aineistot melkein sanasta sanaan jättäen joitain työmme kannalta epäolennaisia täytesanoja pois. Aineisto sisälsi runsaasti venäjänkielistä puhetta, jonka jätimme kielitaitomme puutteesta johtuen litteroimatta. Litteroinnin jälkeen hävitimme nauhoittamamme aineiston asianmukaisesti. Litteroituamme koodasimme aineiston

käyttäen värikoodausta siten, että annoimme jokaiselle tutkimuskysymykselle värikoodin. Koodasimme tekstinkäsittelyohjelman avulla kysymyksiin vastaavia lauseita ja virkkeitä aineistosta. Tutkimuskysymyksemme ovat 1. Millaisia kokemuksia venäjänkielillä vanhemmilla on päihdekasvatuksesta kotona ja koulussa? 2. Miten venäläisyys voidaan huomioida koulussa tehtävässä päihdekasvatuksessa? Kumpikin opinnäytetyön tekijä koodasi ne aineistot, jotka oli litteroinut.

Teemoittelulla on sujuvaa jatkaa teemahaastattelun teemojen pohjalta analyysivaiheen teemojen muodostamiseen. Nykyaikaiset tekstinkäsittelyohjelmat auttavat teemoittelun teossa. (Saaranen-Kauppinen – Puusniekka 2006.) Teemoittelua käytettäessä analyysivaiheen teemat nousevat yleensä haastattelun teemoista, mutta aineistosta voi nousta myös uusia teemoja. Taulukkokuvion avulla teemat voidaan jakaa sarakkeisiin haastateltavakohtaisesti. (Hirsjärvi – Hurme 2011: 173.) Haastatteluaineistosta nousi esille sekä alkuperäisiä haastattelun teemoja että uusia teemoja. Teemat on analyysin tuloksissa tiivistetty kuuden kokonaisuuden alle.

Koodatut tekstiosuudet poimittiin teemojen alle tekstinkäsittelyohjelman avulla “leikkaamalla” ja “liittämällä”. Kunkin teeman alla olevista lauseista ja virkkeistä tehtiin tiivistykset taulukkoon, jossa kukin sarake vastasi yhtä haastateltavaa. Haastateltavat eroteltiin tunnistein H1–H3. Teemoittelun teki selkeyden vuoksi kokonaisuudessaan toinen opinnäytetyön tekijöistä. Kumpikin työn tekijä on käynyt kaikki koodatut aineistot ja aineistosta nousseet teemat läpi, jotta voimme olla yhtä mieltä siitä, että koodatut tekstit vastaavat tutkimuskysymyksiin. Teemoittelun pohjalta tehtyä raporttia varten esille tuodut aineistolainaukset on korjattu selkeyden vuoksi puhekielestä kirjakielisiksi.

9 Analyysin tulokset

Aineistosta nousi esille vanhempien ajatuksia päihdekasvatuksesta kotona ja koulussa. Päihdekasvatuskokemuksista kysyttäessä haastateltavat toivat esille myös päihteiden käyttöön liittyviä kokemuksia sekä omassa lapsuudessa että nykytilanteessa. Tarkensimme tällöin teemaa apukysymysten avulla. Jätimme päihteiden käytöstä kertovat asiat suurimmaksi osaksi analyysin ulkopuolelle, sillä ne eivät vastanneet asettamiimme tutkimuskysymyksiin. Haastateltavat pohtivat kuitenkin kasvatukseen liittyviä

asioita joidenkin päihteidenkäyttökokemusten yhteydessä ja joissain tilanteissa päihteiden käyttö on johtanut kasvatustilanteeseen, joten näitä pohdintoja olemme analyysissä käyttäneet.

9.1 Vanhempien kokemukset päihdekasvatuksesta omassa lapsuudessa

Kaksi haastateltavaa koki, että kotona on omassa lapsuudessa ollut päihdekasvatusta. Yksi haastateltava muistaa lapsena pelänneensä, että oma vanhempi voi kuolla, jos tämä juo alkoholia. Haastateltava muistaa käyneensä keskustelua oman vanhemman kanssa, että alkoholin käyttö ja tupakointi oli kiellettyä, mutta alkoholia voi maistaa täytettyään 17 vuotta ja että tupakka aiheuttaa riippuvuutta. Haastateltava kuvaili tilannetta, jolloin oli lapsena maistanut tupakkaa ja se oli yskittänyt. Aikuiset olivat huomanneet sen ja tilanteesta oli syntynyt keskustelua. Yhden haastateltavan mukaan kotona on lapsuudessa puhuttu, että alkoholin käyttö ja tupakointi ovat huono asia.

Huumeista puhumisen toi esille yksi haastateltava. Haastateltava koki, että huumeet oli aihe, josta ei perheessä puhuttu ollenkaan. Haastateltavan mukaan huumeista ei puhuttu, koska ne eivät olleet nähtävillä. Haastateltava kertoi tietävänsä tällöin huumeista sen, että niitä oli olemassa ja että jotkut nuoret niitä kokeilivat.

Kaksi haastateltavaa toi esille yleisesti kotikasvatuksen. Toinen haastateltava sanoi, että omat vanhemmat ovat esimerkillään opettaneet, miten perheessä toimitaan:

H1: [...] se päihdekasvatus ei ollut varsinaista päihdekasvatusta, mutta se vanhempien esimerkki on vaikuttanut myös niin kuin yleensäkin niin kuin miten perheessä ollaan, että ei pelkää päihteistä vaan yleensä [...]

Toinen haastateltava toi esille oman vanhemman ”ankaruuden” kasvattajana ja toivoi olevansa samanlainen esimerkki myös omille lapsilleen. Yksi haastateltava toi esille suhteet omiin vanhempiin ja kertoi äidin rakkaudesta ja että isä oli tärkeä.

Yksi haastateltava koki, ettei päihdekasvatusta erityisesti ole ollut. Haastateltava kertoi vanhempiensa olleen päihteettömiä ja siten koki, ettei päihdekasvatuksesta ole kokemusta.

Kaikki kolme haastateltavaa kokivat, ettei koulussa ollut päihdekasvatusta tai eivät

muista olleen. Yksi kuitenkin muisteli, että on nähnyt biologian kirjassa kuvan mustista keuhkoista ja muistaa, että alkoholin sanottiin olevan ”myrkky”. Haastateltava muisteli, että aihetta käsiteltiin vähän.

9.2 Päihteistä puhuminen oman lapsen kanssa

Haastateltavista kaksi kertoi, että omien lasten kanssa puhutaan päihteistä. He kertoivat, että lapsille puhutaan päihteiden vaaroista ja haitoista. Yksi haastateltava sanoi, ettei päihteistä puhuta lapselle suunnitellusti ja erikseen järjestetysti, mutta niistä puhutaan sopivan tilanteen tullen. Haastateltava kertoi varoittavansa lasta erityisesti huumeista. Kaksi haastateltavaa toi esille, että he kasvattavat lapsia olemalla lapsille esimerkkinä.

Yksi haastateltava kertoi, ettei alakouluikäisen lapsen kanssa ole puhunut suoraan päihteisiin liittyvistä asioista, mutta koki lapsen tietävän päihteiden käytön vaikutuksista terveyteen ja käytökseen ja asennoituvan niihin kielteisesti.

Yksi haastateltava kertoi, ettei ole puhunut paljoa omille lapsille päihteistä, mutta on kasvattanut lapsia näyttämällä esimerkkiä, miten juhlitaan ja miten toimitaan, jos juhliin osallistuu sekä aikuisia että lapsia. Haastateltava kuvaili:

H3: No kun ei paljon puhunut, mutta varmasti omalla esimerkillään antanut näyttää mallia, miten juhlitaan. Kun meillä on esimerkiksi joku synttärijuhla, lapsilla on eri pöytä ja erilaiset juomat, mehu ja limppari. Sama ruoka [...] mutta lapset eivät ole samassa, saman pöydän ääressä. Lapsille kerrottu, että silloin kun olette aikuisia, niin sitten te voitte istua meidän kanssa tässä ja lapset näkevät, että kukaan ei ole humalassa ja että on sellainen. Ja jos on juhla, on ohjelma [...] että se ei ole pelkkä juominen.

Yksi haastateltava kertoi tilanteesta, jossa vanhemmat olivat keskenään keskustelleet eräästä päihteiden käytön seurauksesta ja kuvaili, että vanhemmat keskustelivat ja lapset saivat tilanteesta tätä kautta kokemuksen.

9.3 Vanhempien tärkeinä pitämät asiat päihdekasvatuksessa

Yksi haastateltava toi esille ikätovereiden vaikutuksen lapseen. Haastateltava piti tärkeänä, että vanhempi tarvittaessa rajoittaa sitä, keiden kanssa lapsi viettää aikaa, jos he kokevat, ettei se ole sopivaa lapselle. Haastateltava toi esille, että vanhemman tulisi

ohjata lasta erilaiseen tekemiseen, kuten johonkin harrastukseen. Haastateltava koki, että päihteitä käyttävät kaverit voivat vaikuttaa siihen, että lapsi aloittaa päihteiden käytön.

Yksi haastateltava toi esille kasvatuksen merkityksen siihen, kuinka lapsi suhtautuu päihteisiin. Haastateltava sanoi, että on tärkeää kasvattaa lapsia asennoitumaan päihteisiin niin, että vaikka lapsi tietää päihteitä olevan tarjolla, hän päättäisi olla käyttämättä niitä:

H3: No minun mielestä tällaiset asiat on tärkeitä, että lapsilla olisi joku sellainen ei pelko vaan asenne, vaikka on olemassa näitä erilaisia huumeita, mutta minä en käytä näitä. Että aina pitäisi puhua kotona ja koulussa erityisesti. Että emme voi keksiä semmoista keinoa, että kaupassa ei olisi näitä aineita, mutta jokaisen ihmisen asia on, että minä en käytä. [...]

Yksi haastateltava kertoi pitävänsä tärkeänä, että suhde lapsiin on avoin ja että kaikista asioista voi keskustella rehellisesti. Haastateltava koki, että lapset tietävät vanhemman olevan huolehtivainen. Kaikki haastateltavat toivat esille sen, että he pitävät lapselle esimerkin näyttämistä tärkeänä asiana tai että omien vanhempien esimerkki on ollut tärkeä.

Yksi haastateltavista toi esille venäläisyyteen kohdistuvan stereotypian. Haastateltava koki, ettei tunnu hyvältä, että Venäjä tuo kysyttäessä joillekin heti aluksi mieleen vodkaa.

9.4 Vanhempien välinen roolijako päihdekasvatuksessa

Yksi haastateltavista ajatteli, että vastuu lasten kasvatuksesta painottuu äidille, koska usein äiti kasvattaa lapsia kotona pidemmän aikaa miehen ollessa työelämässä. Yksi haastateltava koki lasten tietävän äidin kielteisestä suhtautumisesta päihteiden käyttöön ja heidän tietävän vanhempien olevan erilaisia. Haastateltava kertoi, että on puhunut lapsille tupakoinnin haitoista tilanteessa, jossa toinen vanhempi on käyttänyt alkoholia tai tupakkaa.

Yksi haastateltava toi esille isän puhuvan lapsille päihteistä. Haastateltava sanoi, ettei ole tehnyt tarkkaa huomiota asiasta, mutta arveli isän puhuvan lapsen kanssa päihteistä.

9.5 Vanhempien ja koulun roolin suhde päihdekasvatuksessa

Kaikki haastateltavat kokivat, että vanhemman rooli päihdekasvatuksessa on tärkeä. Kaksi haastateltavista koki, että perheen rooli päihdekasvatuksessa on suurempi kuin koulun rooli. Yksi haastateltavista toi esille, että vanhemmille tulisi antaa tietoa päihdekasvatuksesta ja että lapset oppivat vanhemmilta.

H2: Eli sitä ehkä työtä pitäisi tehdä jotenkin niin kuin vanhempien kautta tai vanhemmille tuoda sitä tietoa, koska lapsi oppii kotona nämä asiat [...]

Yksi haastateltava toi esille vanhemman auktoriteetin suhteessa lapseen. Haastateltava koki, että lapsen tulee totella vanhempaansa kahdeksaentoista ikävuoteen saakka ja arveli, että lapsi kuuntelee omaa vanhempaa paremmin. Kaksi haastateltavaa toi esille kokemiaan kulttuurieroja suomalaisten ja venäläisten välillä. Toinen koki, että venäläisissä perheissä kasvatusta on ”ankarampaa”. Toinen pohti, että suomalaiset lapset saattavat voida enemmän päättää asioistaan ja piti tätä myös hyvänä asiana. Haastateltava sanoi, että haluaisi vanhempien kasvatuksella olevan suurempi rooli päihdekasvatusta tehdessä. Yksi haastateltavista toivoi, että venäläiset ja suomalaiset vanhemmat voisivat vanhempainilloissa kertoa omista kokemuksistaan ja pohtia yhdessä, miten voitaisiin lapsia ajatellen yhdessä toimia.

9.6 Ajatukset änni-hankkeesta

Yksi haastateltava toi esille hankkeen herättäneen mielenkiintoa, mutta halusi odottaa hankkeen tuloksia, ennen kuin voisi tarkemmin kuvailla ajatuksiaan hankkeesta. Kaikki haastateltavat pitivät änni-hankkeen järjestämistä tärkeänä ja myönteisenä asiana. Yksi piti hyvänä asiana sitä, että hanke toteutetaan alakoulussa, koska lapset näkevät aikuisten päihteiden käyttöä ja sen seurauksia jo alakouluikäisinä ja jotkut lapset saattavat nuorina jo kokeilla esimerkiksi tupakkaa. Yksi haastateltava toi esille, että lapsille tulisi kertoa, miksi venäjänkielisiä lapsia huomioidaan hankkeen koulussa tehtävässä päihdekasvatuksessa erikseen, jotta ei syntyisi väärinymmärryksiä.

Yksi haastateltava sanoi, ettei tiedä venäläisen ja suomalaisen kasvatuksen eroja ja haluaisi saada tietoa siitä, jotta voisi sanoa, kuinka venäläisyys hankkeessa voitaisiin huomioida. Haastateltava toi esille, ettei haluaisi päihteistä, päihteiden käyttötavoista ja päihteiden vaikutuksista puhumisen lisäävän lapsen mielenkiintoa niitä kohtaan. Kaksi

haastateltavista toi esille positiivisena asiana sen, että voi puhua omalla äidinkielellään, jotta saa selitettyä ajatuksensa mahdollisimman tarkasti.

10 Johtopäätökset

Opinnäytetyömme tarkoituksena on selvittää venäjänkielisten vanhempien näkemyksiä päihdekasvatuksesta. Analyysin tuloksista nousee esille kuusi kokonaisuutta, jotka ovat vanhempien kokemukset päihdekasvatuksesta omassa lapsuudessa, päihteistä puhuminen oman lapsen kanssa, vanhempien tärkeinä pitämät asiat päihdekasvatuksessa, vanhempien välinen roolijako päihdekasvatuksessa, vanhempien ja koulun roolin suhde päihdekasvatuksessa sekä ajatukset änni-hankkeesta. Johtopäätöksiin olemme koonneet esille tulleet asiat kolmen kokonaisuuden alle.

10.1 Päihteistä puhumisen tavat

Aineistosta nousee esille vanhempien saama päihdekasvatus heidän omassa lapsuudessa. He kokivat saaneensa päihdekasvatusta kotona joko niin, että vanhemmat kertoivat päihteiden haitoista tai vanhempien esimerkillä päihteettömyydestä. Yksikään vanhempi ei kokenut saaneensa päihdekasvatusta koulussa. Kaikki haastateltavat puhuivat alkoholista ja tupakasta, mutta huumeista puhumisen otti esille yksi haastateltava.

Johtopäätöksiä tehdessä on otettava huomioon aikakausi, jolloin haastateltavat vanhemmat ovat eläneet omaa lapsuuttaan ja nuoruuttaan. Koska haastateltavilla oli sekä alakouluikäisiä että aikuisia lapsia ja he olivat asuneet Suomessa korkeintaan 14 vuotta, voidaan olettaa, että he ovat eläneet ja käyneet itse koulua Neuvostoliiton olemassaolon aikana. Neuvostoliiton aikana ei ollut tapana puhua julkisesti päihteiden yhteiskunnallisista ja sosiaalisista haitoista (Novitsky 2008: 46–47; Aarva 2008: 35–36). Jos perheessä ilmeni päihdeongelma, se saatettiin hoitaa perhepiirissä (Novitsky 2008: 47). Tämä tukee vanhempien kokemusta siitä, ettei koulussa ollut juurikaan päihdekasvatusta. Yksi vanhempi tuo kuitenkin esille, että biologia-oppiaineen yhteydessä oli ollut vähän päihteisiin liittyvää opetusta ja alkoholin oli sanottu olevan ”myrkkyä”. Neuvostoliiton aikaan oli tavallista, että varoitettiin alkoholin vaarallisuudesta (mts.: 46). Yhden haastateltavan pelko vanhemman kuolemasta, jos tämä käyttää alkoholia, kertoo myös

siitä, että alkoholin haitoista puhuttiin. Päihteistä puhuminen biologia-oppiaineen yhteydessä kertoo siitä, että päihteiden käytön terveydelliset seuraukset korostuivat. Alkoholien käytön seurausten hoitaminen painottui lääketieteelliseen fyysisten seurausten hoitoon (Pakkasvirta ym. 2009: 34; Aarva 2008: 36). Päihteiden puhumisen tavat ovat vanhempien kokemuksen mukaan olleet siis päihteiden haitoista ja vaarallisuudesta kertomista.

10.2 Kotikasvatuksen ja perheen merkitys

Aineiston perusteella voidaan todeta, että päihdekasvatus on ollut haastateltavien kokemuksen mukaan pääasiassa perheen tehtävä. Päihdekasvatusta on toteutettu vanhempien lapsuudessa kotona puhumalla päihteiden haitoista tai vanhempien esimerkillä. Antti Maunu (2012: 16) toteaa, että kohtaamalla ja kommunikoimalla lasten ja nuorten kanssa voidaan ymmärtää heitä ja heidän ajatusmaailmaansa sekä syitä päihteiden käyttöön. Maunu (2012:16) toteaa myös, että lapsia ja nuoria on kunnioitettava ja kuultava. Yksi haastateltava kertoikin jääneensä nuorena tupakan kokeilusta kiinni, jolloin asiasta oli keskusteltu. Aineistosta nousee esille kokemus yleisesti kotikasvatuksen merkityksestä ja suhteista omiin vanhempiin. Myös päihdeasenteiden syntymiseen kotikasvatuksella ja positiivisilla suhteilla vanhempiin on merkitystä. Päihdekasvatuksessa on tärkeää, että vanhemman ja lapsen välillä oleva suhde on myönteinen ja että lapsi on kasvatuksessa keskiössä (Hämäläinen ym. 2002: 178).

Omille lapsilleen vanhemmat ovat puhuneet myös päihteiden käytön haitoista ja vaaroista. Vanhemmat kokivat esimerkin näyttämisen kuuluvan päihdekasvatukseen kotona. Voidaan päätellä, että vanhempien omat kokemukset kotikasvatuksesta ovat olleet esimerkkinä myös omien lasten kasvatuksessa. Tällöin kommunikointi ja oman esimerkin näyttö ovat päihdekasvatuksen perusta kotona. Hämäläisen ym. (2002: 174–175) mukaan keskustelu lapsen kanssa kertoo, millaiset asiat vanhemmille ovat tärkeitä. Myös sanattoman viestinnän ja esimerkin kautta lapsi oppii vanhemman arvo maailmasta ja samalla lapsen oma maailmankuva rakentuu (mts.: 174–175).

Vanhemmat pitivät tärkeinä asioina päihdekasvatuksessa lisäksi lapsen vapaa-aikaan vaikuttamista ja avointa keskustelua vanhemman ja lapsen välillä. Hämäläisen ym. (2002: 178) mukaan myönteiset keinot vaikuttavat parhaiten lasten asenteisiin myös päihteitä kohtaan. Lapsen opastaminen esimerkiksi kodin säännöillä, harrastuksiin oh-

jaaminen ja muilla vaatimuksilla tai rohkaisemisella kertovat lapselle vanhemman arvo- maailmasta (mts.: 174–175). Yksi vanhempi toi esille kavereiden vaikutuksen lapseen. Maunu (2012) kirjoittaa ryhmäidentiteetistä ja siitä, kuinka kaveriporukka vaikuttaa tapaan viettää vapaa-aikaa. Nuorten kulttuuri on nopeasti muuttuvaa ja joskus sen ja vanhempien arvojen yhteentörmäys aiheuttaa erimielisyyttä lapsen ja vanhemman välillä (Hämäläinen ym. 2002: 17–21).

Aineistossa tulee esille vanhempien roolijako päihdekasvatuksessa. Yksi haastateltava tuo esille, että äidin rooli on kasvattajana suurempi. Yksi haastateltava arveli isän puhuvan päihdeistä lapsille. Rotkirchin (2007: 18–22) mukaan venäläisessä kulttuurissa perinteisesti äidillä on ollut vahva rooli perheen arjen hoitajana ja ajattelu sukupuolten välisestä työnjaosta voi edelleen olla olemassa joissain perheissä. Osa sosiaalityö on tarkoitettu ainoastaan äideille (mts.: 18–22). Yhteiskunnallinen muutos on tuonut ihmisten elämään eri elämäntyylien kirjon, mutta muutoksesta huolimatta jotkin perinteiset piirteet perhekulttuurissa ovat saattaneet edelleen säilyä (mts.: 6–8). On huomiotava, että kaikki haastateltavat olivat äitejä, joten näkemykset roolijaosta muodostavat tässä aineistossa vain äidit.

Vanhemmat kokivat perheen roolin päihdekasvatuksessa suurena, mutta pitivät myönteisenä asiana koulun osallistumista päihdekasvatukseen. Venäläisessä kasvatuskulttuurissa ajatellaan, että koko lähiyhteisöllä on vastuu kasvattaa lasta (Rotkirch 2007: 22). Myös opettajan roolia kasvattajana pidetään tärkeänä (Rynkänen 2013: 62–63). Markku Soikkeli (2011: 24–25) kirjoittaa koulun järjestämästä päihdekasvatuksesta, joka konkreettisesti sisältyy terveystiedon oppitunteihin. EHYT ry on tehnyt kouluille paljon erilaisia ehkäisevän päihdetyön materiaaleja, kuten esimerkiksi Hubu – ehkäisevää päihdetyötä kouluille -tukimateriaali. Vanhemmat pitivät tärkeänä myös tiedonsaantia. Änni-hankeen tarkoituksena onkin tuottaa materiaaleja ja tietoa päihdekasvatuksesta koteihin ja kouluihin yhteisillä tilaisuuksilla ja vanhempainilloilla (EHYT ry n.d h). Näin ollen hanke tukee koteja ja kouluja yhteisessä päihdekasvatuksessa. Änni-hankkeen tarkoituksena on luoda materiaaleja vanhemmille päihdekasvatukseen kotona, kuten Juteltaisko? -toimintamalli (Innokylä 2015a). Yksi haastateltava koki lapsen kuuntelevan omaa vanhempaa paremmin ja yksi haastateltava koki vanhempien roolin tärkeämmäksi päihdekasvatuksessa. Kaksi haastateltavaa pohtivat suomalaisen ja venäläisen kasvatuksen eroja. On tutkittu, että venäläisessä kulttuurissa etenkin perhearvoissa korostuvat seikat eroavat suomalaisista perhearvoista (Jasinskaja-Lahti 2007: 57). Venäläisissä perhearvoissa korostuvat valtasuhteet, sillä lapsilla on velvollisuus

kunnioittaa vanhempiaan (mts.: 57). Kotikasvatuksella on siis tärkeä rooli lasten päihdekasvatuksessa. Vanhemmat pitivät perheen roolia kasvatuksessa tärkeänä ja toivoivat tiedonsaantia päihdekasvatuksesta.

10.3 Kulttuurisensitiivisyys päihdekasvatuksessa

Yksi vanhempi nosti esille venäläisyyteen liittyvän stereotypian vodkan juomisesta. Juominen on Takalan (2008: 3–5) mukaan kuulunut kautta aikojen erilaisiin yhteisiin juhliin ja ilonpitoon ympäri maailman. Käsitys venäläisestä alkoholismista on muotoutunut satojen vuosien kuluessa, siihen ovat vaikuttaneet sekä ulkopuoliset että venäläiset itse ja siinä myös totuus ja taru sekoittuvat (mts.: 3). Venäjällä korkeaan kuolleisuuteen ja väestön huonoon terveydentilaan ovat vaikuttaneet monet asiat ja yksi merkittävä asia on päihteiden käyttö (Dying Too Young 2005: xiii–xvi). Alkoholismin on todettu olevan vakava ongelma (Takala 2008: 12; Zaigraev 2010: 3–4). Etenkin köyhien miesten alkoholinkäyttö on yleistä ja vodka ja olut ovat useimmin käytettyjä alkoholijuomia (Rotkirch 2007: 14). 2000-luvun sanomalehtikirjoittelussa näkyy kuitenkin, että länsimainen kulttuuri on lisännyt myös viini- ja olutkulttuurin suosiota (Aarva 2008: 42). Kriittisyys stereotyyppistä ajattelua kohtaan näkyy opettajan monikulttuurisessa kompetenssissa. Talibin (2005: 47) mukaan ammatillinen reflektio on tärkeää, jotta stereotyyppinen ajattelu ei vaikuttaisi oppilaan kohtaamiseen. Stereotyyppien kohtaamisessa itsereflektio on tärkeää kaikille.

Kaikki kolme vanhempaa pitivät änni-hanketta tärkeänä asiana ja toivoivat saavansa siitä lisää tietoa. Vanhempien osallistuminen ja tiedonjako ovat siis tärkeitä asioita. On otettava huomioon, että änni-hanke oli vasta käynnistynyt Joensuussa, kun haastattelut toteutettiin toukokuussa 2015. Tärkeänä vanhemmat pitivät, että venäläisyys on otettu huomioon, mutta se tulisi selittää lapsille, jotta ei syntyisi väärinymmärryksiä. Koska sekä opettajilla että oppilailta voi olla erilaisia kulttuurisia taustoja, varsinkin alussa kulttuurien kohtaaminen voi saada aikaan erimielisyyksiä (Talib 2005: 47). Kulttuuriherkkyyteen kasvu voi kestää pitkään. Keskeistä kouluissa on ilmapiirin muutos kulttuurien moninaisuutta ja kansainvälistymistä arvostavaksi ja tärkeää on ihmis- ja tasa-arvon kunnioittaminen. (Räsänen 2009: 16.) Kaksi vanhempaa toivat esille, että on hyvä saada omalla äidinkielellään tietoa. Keskitalon (2010: 22) mukaan, jotta ihminen oppii, hänen kulttuurinen tausta on huomioitava ja sitä on tuettava. On huomioitava, että kaikki vanhemmat olivat asuneet Suomessa korkeintaan 14 vuotta ja kasvataneet omia lapsiaan Suomessa sekä Venäjällä. Vanhempien kasvatuservat voivat olla

hyvin moninaisia. Hämäläisen ym. (2002: 17–21) mukaan vanhempien tavat ja arvot kertovat maan arvoista ja uskomuksista ja kasvatuksessa vanhemmat toistavat ja myös uudistavat niitä. Kasvatus ei ole muuttumatonta, koska siihen vaikuttavat muun muassa muualta maailmasta globalisaatiokehityksen myötä tulevat tavat ja arvot. (Mts.: 17–21.)

Esille nousee, että on hyvä asia toteuttaa hanke alakoulussa, koska lapset ovat voineet nähdä jo alakouluikäisinä päihteiden käyttöä. Yksi vanhemmista toi esille riskin, että päihteistä puhuminen saattaisi herättää lapsen mielenkiinnon niitä kohtaan. EHYT ry tukeekin ajatusta siitä, että lapsille ei puhuttaisi itse päihteistä, vaan keskustelu tulisi painottua päihteidenkäyttötilanteisiin ja päihdeilmiöistä keskustelemiseen (EHYT ry n.d h). Yhden vanhemman mukaan ajatustenjako suomalaisten ja venäläisten vanhempien kesken olisi tärkeää. Kulttuurisensitiivisyyden kehittymistä voidaan Quappen ja Cantatoren (2005) mukaan tarkastella neljän tason muodossa. Kolmannella tasolla ihminen tiedostaa kulttuureissa olevien erojen edut ja haitat sekä haluaa hyödyntää kulttuurista erilaisuutta uuden luomisessa. Neljännellä tasolla ihmiset toimivat dialogissa keskenään ja luovat jaettuja merkityksiä eri tilanteisiin sopivasti. (Mts.: 2.) Koska hankkeessa tehdään yhteistyötä vanhempien, lasten ja opettajien välillä, kaikkien osapuolten kasvu kulttuurisensitiivisyyteen on tärkeää. Kasvu kulttuurisensitiiviseen ajatteluun edellyttää omien ajatusten ja toimintatapojen reflektiota stereotyyppien välttämiseksi ja sen ymmärtämiseksi, että perheet ovat yksilöllisiä kulttuurisista erityispiirteistä huolimatta. Venäjällä on erilaisia alakulttuureita ja siksi erot ihmisten arvoissa ja uskomuksissa voivat olla suuria (Hämäläinen – Kraav – Bizaeva 2002: 14–16). Vanhempien tärkeinä pitämien asioiden tunteminen tuo änni-hankkeelle tietoa siitä, miten hankkeen kohde-ryhmä voidaan huomioida. Kulttuurisensitiivisyys kuitenkin lähtee siitä, että itselle vieraasta kulttuurista ollaan valmiita oppimaan. Ajatustenjako osapuolten välillä ja parhaassa tapauksessa dialogisen suhteen syntyminen mahdollistaa kulttuurienvälisen oppimisen ja yhteisymmärryksen syntyminen päihdekasvatuksesta koulun ja kodin välillä.

11 Työn luotettavuus ja eettisyys

Haastatteluiden toteutukseen toi haastetta vieras kieli ja tulkkaamisen tarve. Haastattelukysymyksistä pyrittiin tekemään mahdollisimman selkeitä, mutta jotkut käsitteet ovat voineet olla haastateltavalle vieraita. Esimerkiksi *päihdekasvatus -käsitettä* avasimme apukysymyksin. Meidän tulee luottaa siihen, että tulkkauksessa avustanut henkilö on

kääntänyt käsitteet ja kysymykset haastateltavalle niin, että haastateltava on ne ymmärtänyt. Teemahaastattelut muodostuivat puolistrukturoiduiksi haastatteluiksi, sillä teemahaastattelun mukaista vapaata keskustelua oli haastavaa luoda yksilöhaastattelussa vieraan kielen vuoksi. Käytimme apukysymyksiä teemojen avaamiseksi. Opinäytetyö esiteltiin yhteistyökumppanille ja tilaisuudessa nousi esille kysymys, olisiko teemahaastattelu voinut onnistua paremmin, jos esimerkiksi toinen opinäytetyön tekijöistä olisi itse ollut taustaltaan venäläinen, puhunut venäjää ja tuntenut kulttuuria henkilökohtaisesti. Se voisi tuoda työhön ja etenkin työn kulttuurisensitiivisyyden pohdintaan mielenkiintoisen näkökulman, kun omakohtainen kokemus ja ulkopuolisen tarkkailijan objektiivinen näkemys kohtaisivat.

Haastatteluihin osallistui pieni määrä henkilöitä, joten myös aineiston koko jäi melko pieneksi. Haastatteluiden toteuttamiselle oli rajattu aika, mikä vaikutti siihen, että haastattelut suunniteltiin lyhytkestoisiksi. Tavoittelimme myös suurempaa osallistujamäärää, joten suunnittelimme aluksi toteuttavamme pienryhmähaastattelut. Jos olisimme tavoitelleet pientä osallistujamäärää, haastatteluista olisi voinut suunnitella syvempiä lisäämällä teemoja ja kysymyksiä. Opinäytetyön aihe on henkilökohtainen, mikä saattoi vähentää osallistujia. Luottamus puhua päihdekasvatuksesta tuntemattomien ihmisten kanssa ei välttämättä ole helppoa. Vastaavanlaista haastattelua suunnitellessa vastaisuudessa huomioisimme aiheen herkkyyden paremmin ja suunnittelisimme esimerkiksi syvemmän yksilöhaastattelun ryhmähaastattelun sijaan.

Haastateltavat olivat äitejä, joten vain äitien näkemykset päihdekasvatuksesta tulevat esille työssämme. On huomioitava, että vanhempien välisestä roolijaosta päihdekasvatuksessa tuomme esille kokemuksia äidin näkökulmasta. Koska työmme kohderyhmänä ovat vanhemmat, olisi ollut mielenkiintoista saada myös toisen vanhemman näkemykset esille työssämme. Kaikki haastateltavat eivät myöskään olleet hankkeen varsinaista kohderyhmää, eli 5.–6. -luokkalaisten oppilaiden vanhempia. Koemme kuitenkin, että työ tuo esille kulttuurisensitiivisyydestä tietoa, jota änni-hankeessa voidaan hyödyntää kehitettäessä päihdekasvatusta kohderyhmä ja kulttuuritausta huomioiden.

12 Pohdinta

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli lisätä tietoa kulttuurisensitiivisestä päihdekasvatuksesta. Tutkimuskysymykset olivat 1. Millaisia kokemuksia venäjänkielisillä vanhemmilla on päihdekasvatuksesta kotona ja koulussa? 2. Miten venäläisyys voidaan huomioida koulussa tehtävässä päihdekasvatuksessa? Johtopäätösten perusteella pystyimme vastaamaan opinnäytetyömme ensimmäiseen tutkimuskysymykseen, sillä haastateltavat vanhemmat kertoivat omista kokemuksistaan päihdekasvatuksesta kotona ja koulussa. Saimme tietoa heidän lapsuudenaikana toteutetusta päihdekasvatuksesta sekä siitä, miten he näkevät omien lasten päihdekasvatuksen toteutuvan. On huomioitava, että opinnäytetyömme aineisto oli pieni ja se toi vanhempien henkilökohtaiset näkemykset esiin. Näkemyksistä tehtyjä johtopäätöksiä ei voi yleistää, koska ne pohjautuvat jokaisen henkilökohtaisiin kokemuksiin ja meidän tulkintoihin niistä. Työssä on kuitenkin päihdekasvatuksesta, kulttuurisensitiivisyydestä ja kulttuurin huomioimisesta tietoa, jota voidaan hyödyntää änni-hankkeessa. Toiseen tutkimuskysymykseen saimme vastauksia, mutta emme yhtä paljon kuin ensimmäiseen. Haastateltavat eivät osanneet yhtä selkeästi kertoa, miten venäläisyys voitaisiin huomioida päihdekasvatuksessa koulussa, vaikka se oli heidän mielestään hyvä asia. Aineistosta nousi esille kuitenkin perheen merkitys venäläisessä kulttuurissa. Voidaan todeta, että änni-hanke on ollut haastatteluhetkellä vielä alkuvaiheessa Joensuussa, joten vanhemmat eivät ole osanneet vielä muodostaa kokonaisvaltaista näkemystä hankkeesta.

Teemahaastattelu tutkimusmenetelmänä toi haasteita, koska haastateltavamme vanhemmat puhuivat suurimmaksi osaksi venäjää, joten jouduimme käyttämään tulkkausapua. Käytimme runsaasti apukysymyksiä ja haastattelut olivat kaavamaisempia kuin alun perin olimme suunnitelleet. Jatkotutkimuksia ajatellen menetelmänä voisi käyttää syvähaastattelua, jossa paneuduttaisiin syvemmin aiheeseen ja haastattelukertoja voisi olla useampikin. Haastatteluja rajoittavaksi tekijäksi koimme myös rajallisen haastatteluajan. Haasteita toi myös vieras paikkakunta, jossa haastattelut järjestettiin.

Opinnäytetyömme tavoitteena oli lisätä ymmärrystä kulttuurisensitiivisestä päihdekasvatuksesta. Änni-hanke hyötyy työstä, koska tarkoituksena oli tuoda esille venäjänkielisten vanhempien kokemuksia. Vanhempien kokemusten tutkiminen mahdollistaa ymmärryksen lisääntymisen työn kohderyhmän päihdekasvatustähtäyksistä. On kuitenkin otettava huomioon opinnäytetyön aineiston koko, minkä vuoksi tuloksia ei voida

yleistää, mutta ne voivat lisätä ymmärrystä. Tuloksista tehdyt johtopäätökset ovat tulkintoja vanhempien kokemuksista ja näkemyksistä. Jatkotutkimusehdotuksena esitämme venäjänkielisten vanhempien näkemysten tutkimisen hankkeen toteutuksesta ja vaikutuksesta tai tutkimus siitä, miten koulun ja kodin yhteistyö on toteutunut ja kehittynyt hankkeen aikana.

Lähteet

Aarva, Pauliina 2008. Votka huuhtoo stressiä. Idäntutkimus 3/2008. 33–45. Verkkodokumentti. <http://www.helsinki.fi/idantutkimus/arkisto/2008_3/it_2008_3_aarva.pdf> Luettu 10.10.2015.

Cavanagh, Tom – Macfarlane, Angus – Glynn, Ted – Macfarlane, Sonja 2012. Creating peaceful and effective schools through a culture of care. Studies in the Cultural Politics of Education (33) 3. 443-455.

Dying Too Young 2005. Addressing Premature Mortality and Ill Health Due to Non-Communicable Diseases and Injuries in the Russian Federation. The World Bank. Europe and Central Asia Human Development Department. Verkkodokumentti. <<http://siteresources.worldbank.org/INTECA/Resources/DTY-Final.pdf>> Luettu 15.09.2015.

Ehkäisevää päihdetyötä kouluissa n.d. Hubu. Esite. Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry.

EHYT ry 2014. Strategia vuosille 2014-2020. Verkkodokumentti. <http://www.ehyt.fi/easydata/customers/ehyt/files/jarjestotoiminta/ehytry_strategia_2014_2020_nettipdf.pdf> Luettu 04.12.2014.

EHYT ry n.d a. Toiminta. Hankkeet. Änni-hanke. Verkkodokumentti. <<http://www.ehyt.fi/fi/koordinaatio/anni-hanke>> Luettu 01.10.2015.

EHYT ry n.d b. Organisaatio. Tausta. Verkkodokumentti. <http://www.ehyt.fi/fi/ehyt_ry/organisaatio/tausta> Luettu 02.05.2015.

EHYT ry 2015 c. Etusivu. Ajankohtaista. Uutisia. Sivu 5. Ehkäisevän päihdetyön laki hyväksyttiin eduskunnassa – mukana rahapelihaittojen ehkäisy. Verkkodokumentti. <<http://www.ehyt.fi/fi/ajankohtaista/?itemid=1799&a=viewItem#juttu>> Luettu 14.8.2015.

EHYT ry n.d d. Toiminta. EHYT ry ympäri Suomen. Verkkodokumentti. <http://www.ehyt.fi/fi/toiminta/ehyt_ry_ympari_suomen> Luettu: 9.2.2015.

EHYT ry n.d e. Toiminta. EHYT ry ympäri Suomen. Kohtaamispaikat. Elokolot ja kohtaamispaikkaverkosto. Verkkodokumentti. <http://www.ehyt.fi/fi/toiminta/kohtaamispaikat/elokolot_ja_kohtaamispaikkaverkosto> Luettu 02.05.2015.

EHYT ry n.d f. EHYT ry. Organisaatio. Toimintaperiaatteet. Verkkodokumentti. <http://www.ehyt.fi/fi/ehyt_ry/organisaatio/toimintaperiaatteet> Luettu 03.05.2015.

EHYT ry n.d g. Toiminta. Kohderyhmät. Lapset ja nuoret. Verkkodokumentti. <http://www.ehyt.fi/fi/toiminta/kohderyhmat/lapset_ja_nuoret> Luettu 03.05.2015.

EHYT ry n.d h. Ajankohtaista 09.02.2015. Änni-hanke: Lapset haluavat keskustella päihteistä. Verkkodokumentti. <<http://www.ehyt.fi/fi/ajankohtaista/?itemid=1769&a=viewItem#juttu>> Luettu 01.10.2015.

EHYT Teema 4.2. Monikulttuurinen päihdekasvatus 2014-2017. Julkaisu. Helsinki: Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry.

Emma & Elias n.d. Ohjelman päämäärä. Verkkodokumentti. <<http://www.emmaelias.fi/emma-elias>> Luettu 16.4.2015

Eskola, Jari – Suoranta, Juha. 2014. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Helsingin NMKY n.d. Yhdistys. Verkkodokumentti. <<http://www.hnmky.fi/helsingin-nmky/yhdistys/>> Luettu: 16.4.2015.

Hirsjärvi, Sirkka – Hurme, Helena 2011. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.

Hirsjärvi, Sirkka – Remes, Pirkko – Sajavaara, Paula 2000. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Hämäläinen, Juha – Kraav, Inger – Bizaeva, Anna 2002. Kotikasvatuksen arvot Suomessa, Venäjällä ja Virossa. Kuopion yliopiston selvityksiä. Kuopio: Kuopion yliopisto.

Innokylä. 2015 a. Änni-hanke. Hankkeen sivut. Juteltaisko?- oppitunti- ja vanhempainiltamalli. Toimintamalli. Verkkodokumentti. <<https://www.innokyla.fi/web/malli1201687>> Luettu 02.10.2015.

Innokylä. 2015 b. Änni-hanke. Hankkeen etusivut. Verkkodokumentti. <https://www.innokyla.fi/web/hanke1033979/etusivu?p_p_id=projects_WAR_projectsportlet&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=1&_projects_WAR_projectsportlet_projectId=1911469&_projects_WAR_projectsportlet_action=viewImplementation> Luettu 02.10.2015.

Innokylä. 2015 c. Änni-hanke. Hankkeen etusivut. Verkkodokumentti. <https://www.innokyla.fi/web/hanke1033979/etusivu?p_p_id=projects_WAR_projectsportlet&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=1&_projects_WAR_projectsportlet_projectId=1911469&_projects_WAR_projectsportlet_action=viewImplementation> Luettu 02.10.2015

Jasinskaja-Lahti, Inga 2007. Venäläiset maahanmuuttajat Suomessa. Teoksessa Korhonen, Elina (toim.): Venäläiset perheet ja seksuaalisuus murroksessa. Verkkodokumentti. Helsinki: Väestöliitto. 46–60. <<http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/8788133f629c693d3102bac403d0777a/1423665536/application/pdf/2305158/Ven%C3%A4j%C3%A4Web%5B1%5D.pdf>> Luettu 20.09.2015.

Jeskanen, Seija 2001. Piiskaa ja pipareita. Venäjänkielisten maahanmuuttajavanhempien kasvatusnäkemykset ja suomalaiseen kouluun kohdistamat odotukset. Teoksessa Perho, Kaija (toim.): Kahden kulttuurin väkeä. Suomalaiset ja venäläiset koulussa. Joensuu: Joensuun yliopisto. 32-72.

Karlsson, Thomas – Österberg, Esa 2010. Mitä tilastot kertovat suomalaisten alkoholinkäytöstä? Teoksessa Mäkelä, Pia - Mustonen, Heli - Tigerstedt, Christoffer (toim.): Suomi juo. Suomalaisten alkoholinkäyttö ja sen muutokset 1968-2008. Helsinki: THL. 13-26. Verkkodokumentti. <<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80301/371e1e08-9bc1-47ea-81aa-68b04f27088c.pdf?sequence=1>> Luettu 02.05.2015.

Keskitalo, Pigga 2010. Saamelaiskoulun kulttuurisensitiivisyyttä etsimässä kasvatantropologian keinoin. Lapin yliopisto. Väitöskirja. Verkkodokumentti. <<http://brage.bibsys.no/xmlui/handle/11250/177050>> Luettu 26.04.2015.

Koltola, Eeva 2014. Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry. Änni-hanke 2014. 5.–6. -luokkalaisten vanhempien näkemyksiä päihdekasvatuksesta. Verkkodokumentti. <<https://www.innokyla.fi/documents/895284/38a3d999-3b0b-4038-bd52-d346d1de833d>> Luettu 02.10.2015

Konttinen, Nina 2012. Nuorisualan ehkäisevän päihdetyön kehittäminen on yhteisen näkemyksen etsimistä ja toteuttamista. Teoksessa Pylkkänen, Sanna - Viitanen, Reijo (toim.): Virittävää verkostoitumista Preventiimissä. 10 vuotta ehkäisevän päihdetyön kehittämistä nuorisosalalla. Preventiimi - nuorisotyön ehkäisevän päihdetyön osaamiskeskus. Jyväskylä: Humanistinen ammattikorkeakoulu.

Korhonen, Elina (toim.) 2007. Venäläiset perheet ja seksuaalisuus murroksessa. Väestöliiton julkaisuja. Verkkodokumentti. Helsinki: Väestöliitto. <<http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/8788133f629c693d3102bac403d0777a/1423665536/application/pdf/2305158/Ven%C3%A4j%C3%A4Web%5B1%5D.pdf>> Luettu 20.09.2015.

Koulutus Elämään n.d. Etusivu. Verkkodokumentti. <<http://www.koulutuselamaan.fi/>> Luettu: 16.4.2015

Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä 523/2015. Annettu Helsingissä 24 päivänä huhtikuuta 2015.

Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä 523/2015 §1. Annettu Helsingissä 24 päivänä huhtikuuta 2015.

Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä 523/2015 §2. Annettu Helsingissä 24 päivänä huhtikuuta 2015.

Lappalainen, Eeva-Maija 2005. Kulttuurisesti sensitiivinen opettajuus : käden, kielen ja kulttuurin oppimisen yhdistäminen maahanmuuttajien koulutuksessa ja opettajan kasvupolulla. Oulun yliopisto. Väitöskirja. Verkkodokumentti. <<http://herkules oulu.fi/isbn9789526204437/isbn9789526204437.pdf>> Luettu 26.04.2015.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto n.d. Kasvattajille. Päihde- ja terveystieteiden tutkimuskeskus. Päihdekasvatus kouluissa. Verkkodokumentti. <<http://www.mll.fi/kasvattajille/paihde-ja-terveyskasvatus/paihdekasvatus-kouluissa/>> Luettu 4.12.2014.

Maunu, Antti 2012. Ryypäämällä ryhmäksi. Ehkäisevän päihdetyön karttalehtiä nuorten ja nuorten aikuisten juomiskulttuureihin. Pori: EHYT ry. Löytyy myös sähköisesti: <http://www.ehyt.fi/easydata/customers/ehyt/files/myytavattuotteet/ryyppaamalla_ryhmaksi_virallinen.pdf> Luettu 02.12.2014.

Messukeskus. nd. Educa 2015 näytteilleasettajat. Verkkodokumentti. <<http://www.messukeskus.com/Sites1/Educa/Sivut/FairCatalog11294.aspx>> Luettu 02.10.2015

MLL n.d a. Historia. Verkkodokumentti. <<http://www.mll.fi/mll/historia/>> Luettu: 16.4.2015

MLL n.d b. Strategia. Verkkodokumentti. <<http://www.mll.fi/mll/strategia/>> Luettu: 16.4.2015

MLL n.d c. Vanhenpainnetti. Verkkodokumentti. <<http://www.mll.fi/vanhempainnetti/>> Luettu: 16.4.2015

MLL n.d d. Nuortennetti. Verkkodokumentti. <<http://www.mll.fi/nuortennetti/>> Luettu: 16.4.2015

Music Against the Drugs n.d. Info. Verkkodokumentti. <<http://www.musicagainst-drugs.info/>> Luettu: 16.4.2015

Norton, Diane – Marks-Maran, Diane 2014. Developing cultural sensitivity and awareness in nursing overseas. *Nursing Standard* 28 (44). 39–43.

Novitsky, Anita 2008. Alkoholi Suomessa ja Venäjällä. *Idäntutkimus* 3/2008. 46–47. Verkkodokumentti. <http://www.helsinki.fi/idantutkimus/arkisto/2008_3/it_3_2008_novitsky.pdf> Luettu 10.10.2015.

Novitsky, Anita 2013. Venäläisiä käsityksiä perheestä. Teoksessa Haapasaari, Osku – Korhonen, Elina (toim.): Mikä perhe? Perhe eri kulttuureissa. Verkkodokumentti. Helsinki: Väestöliitto. 12–21. <http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/0427766bde9322eeb8a6bb36a96d00f5/1423666601/application/pdf/3098673/MIK%C3%84PERHE_netikirja.pdf> Luettu 19.09.2015.

Pakkasvirta, Teela – Kainulainen, Sakari – Bogomjagkova, Elena – Khan, Galina – Ostrovsky, Dmitri 2009. Pietarin päihdehuollon asiakaslähtöisyyttä edistämässä. ”Paluu yhteiskuntaan” –projekti. Diakonia ammattikorkeakoulu D Työpapereita 52. Verkkodokumentti. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/10922/D_52_ISBN_9789524930736.pdf?sequence=1> Luettu 15.09.2015.

Perusopetuksen opetussuunnitelma 2004. 2004. Opetushallitus. Verkkodokumentti. <http://www.oph.fi/download/139848_pops_web.pdf> Luettu 4.12.2014.

Preventiimi n.d a. Etusivu. Preventiimi - nuorisolan ehkäisevän päihdetyön osaamiskeskus. Verkkodokumentti. <<http://www.preventiimi.fi/>> Luettu: 11.2.2015.

Preventiimi n.d b. Tietoa Preventiimistä. Toimintamuodot. Verkkodokumentti. <<http://www.preventiimi.fi/tietoa-preventiimista/toimintamuodot>> Luettu: 11.2.2015.

Quappe, Stephanie – Cantatore, Giovanna 2005. What is Cultural Awareness, anyway? How do I build it? The Culturocity Group LLC. Resource Center. Articles. Verkkodokumentti. <<http://www.culturocity.com/pdfs/What%20is%20Cultural%20Awareness.pdf>> Luettu 13.10.2015.

Raitasalo, Kirsimarja – Huhtanen, Petri – Miekkala, Mari – Ahlström, Salme 2012. Raportti. Nuorten päihteiden käyttö Suomessa 1995–2011. ESPAD -tutkimusten tulokset. Tampere: THL. Verkkodokumentti. <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90828/URN_ISBN_978-952-245-735-6.pdf?sequence=1> Luettu 02.05.2015.

Raittiuden Ystävät n.d. Raittiuden Ystävät säätiö. Verkkodokumentti. <<http://www.raittiudenystavienyhteisoyt.fi/>> Luettu:16.4.2015

Rotkirch, Anna 2007. Venäläiset perheet murroksessa. Teoksessa Korhonen, Elina (toim.): Venäläiset perheet ja seksuaalisuus murroksessa. Verkkodokumentti. Helsinki: Väestöliitto. 6-25. <<http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/8788133f629c693d3102bac403d0777a/1423665536/application/pdf/2305158/Ven%C3%A4j%C3%A4Web%5B1%5D.pdf>> Luettu 20.09.2015.

Rynkänen, Tatjana 2013. Venäjänkieliset maahanmuuttajat suomalaisessa koulussa. Idäntutkimus 1/2013. 57-67. Verkkodokumentti. <http://www.helsinki.fi/idantutkimus/arkisto/2013_1/it_1_2013_rynkanen.pdf> Luettu 19.09.2015.

Räsänen, Rauni 2009. Monikulttuurisuus ja kansainvälistyminen koulun ja opettajan haasteena. Teoksessa Jokisalo, Jouko - Simola, Raisa (toim.): Monikulttuurisuus luokanopettajakoulutuksessa - monialaisten opintojen läpäisevä juonne. Joensuu: Joensuun yliopisto. 1-20. Löytyy myös sähköisenä: <http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-219-194-6/urn_isbn_978-952-219-194-6.pdf> Luettu 01.10.2015.

Saaranen-Kauppinen, Anita – Puusniekka, Anna 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Verkkodokumentti. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>>. Luettu 08.10.2015.

Sininuorisoliitto n.d. TedätSä-kampanja. Verkkodokumentti. <<http://sininuorisoliitto.fi/>> Luettu: 16.04.2015

Soikkeli, Markku – Warsell, Leena (toim.) 2013. Laatutähteä kiertämässä. Ehkäisevän päihdetyön laatukäsikirja. Tampere: THL.

Soikkeli, Markku 2011. Päihdekasvatus, ehkäisevä päihdetyö ja koulu. Teoksessa Soikkeli, Markku – Salasuo, Mikko – Puuronen, Anne – Piispa, Matti (toim.): Se toimii sittenkin – kuinka päihdevalistuksesta saa selvää. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.

Soilamo, Outi 2008. Opettajan monikulttuurinen työ. Turun yliopisto. Väitöskirja. Verkkodokumentti. <<https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/36550/C267.pdf>> Luettu 01.10.2015.

STM 2015. Hyvinvoinnin edistäminen. Päihdehaittojen ja riippuvuuksien ehkäisy. Ehkäisevä päihdetyö. Verkkodokumentti. <http://www.stm.fi/hyvinvointi/paihdehaitat/ehkaiseva_paihdeyto> Luettu: 12.2.2015.

Suomen vanhempainliitto n.d a. Etusivu. Verkkodokumentti. <<http://www.vanhempainliitto.fi/>> Luettu: 16.4.2015

Suomen vanhempainliitto n.d b. Koti ja koulu. Verkkodokumentti. <http://www.vanhempainliitto.fi/koti_ja_koulu/kodin_ja_koulun_yhteisty> Luettu: 16.4.2015

Takala, Irina 2008. Venäläinen juopottelu kulttuuri-ilmiönä. Suom. Ylikangas, Mikko - Ruutu, Hanna. Idäntutkimus 3/2008. 3–13. Verkkodokumentti. <http://www.helsinki.fi/idantutkimus/arkisto/2008_3/it_3_2008_takala.pdf> Luettu 19.09.2015.

Talib, Mirja-Tytti 1999. Toiseuden kohtaaminen koulussa. Opettajien uskomuksia maahanmuuttajaoppilaista. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Talib, Mirja-Tytti 2005. Eksotiikkaa vai ihmisarvoa. Opettajan monikulttuurisesta kompetenssista. Helsinki: Suomen kasvatustieteellinen seura.

THL 2014. Päihdetilastollinen vuosikirja 2014. Alkoholit ja huumeet. Tampere: THL. Verkkodokumentti. <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/125383/URN_ISBN_978-952-302-295-9.pdf?sequence=1> Luettu 29.09.2015.

THL 2015 a. Aiheet. Alkoholit, tupakka ja riippuvuudet. Ehkäisevä päihdetyö. Verkkodokumentti. <<https://www.thl.fi/fi/web/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/ehkaiseva-paihde-tyo>> Luettu: 03.05.2015.

THL 2015 b. Tilastot. Alkoholijuomien kulutus 2014. Verkkodokumentti. <<https://www.thl.fi/fi/tilastot/tilastot-aiheittain/paihteet-ja-riippuvuudet/alkoholi/alkoholi-juomien-kulutus>> Luettu 20.09.2015.

UNODC 2012. World Drug Report. Verkkodokumentti. <http://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/WDR2012/WDR_2012_web_small.pdf> Luettu 03.05.2015.

Varjonen, Vili 2015. Huu-metilanne Suomessa 2014. THL. Raportti 1/2015. Verkkodokumentti. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/125568/THL_RAPO1_2015_web%20%281%29.pdf?sequence=1> Luettu 20.09.2015.

WHO 2014 a. Alcohol. Global status report on alcohol and health 2014. Verkkodokumentti. <http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/112736/1/9789240692763_eng.pdf?ua=1> Luettu 13.02.2015.

WHO 2014 b. Finland. Alcohol consumption: Levels and patterns. Verkkodokumentti. <http://www.who.int/substance_abuse/publications/global_alcohol_report/profiles/fin.pdf?ua=1> Luettu 13.02.2015.

WHO 2014 c. Russian Federation. Alcohol consumption: Levels and patterns. Verkkodokumentti. <http://www.who.int/substance_abuse/publications/global_alcohol_report/profiles/rus.pdf?ua=1> Luettu 13.02.2015.

YAD n.d a. Tietoa toiminnasta. Verkkodokumentti. <<http://www.yad.fi/yad-ry/tietoa/>> Luettu: 09.02.2015.

YAD n.d b. Tietoa toiminnasta. Perustyö, strategia ja arvot. Verkkodokumentti. Luettu: 9.2.2015. <<http://www.yad.fi/yad-ry/tietoa/perustyo/>> Luettu: 09.02.2015.

YAD n.d c. Tietoa toiminnasta. Projektit. Verkkodokumentti. <<http://www.yad.fi/yad-ry/projektit/>> Luettu: 10.02.2015.

Zaigraev, G.G. 2010. Alcoholism and Drunkenness in Russia. Ways to Come Out of the Crisis Situation. Sociological Research 49 (6). 3-18.

Kuvio 1. Laatu-tähti. THL. 2013.

Kuviot 2–6. Raitasalo ym. 2012.

Saatekirje vanhemmille

Hyvät vanhemmat!

Olemme sosionomi (AMK) -opiskelijoita Metropolia Ammattikorkeakoulusta ja teemme opinnäytetyötä EHYT ry:n koordinoimassa änni-hankkeessa, jossa kehitetään kulttuurisensitiivistä ja osallisuutta edistävää päihdekasvatusta. Hanke toteutetaan kolmessa kaupungissa kolmen eri kohderyhmän parissa vuosina 2014–2017. Kohderyhmät ovat kolmeen eri kieli- ja kulttuurivähemmistöön kuuluvia lapsia, nuoria ja heidän kasvattajiaan. Joensuussa hanke toteutetaan vuosina 2015–2016 venäjänkielisen kieli- ja kulttuurivähemmistön parissa. Hanke toteutetaan yhteistyössä koulujen ja vanhempien kanssa.

Hankkeessa mukana olevat lapset ja kasvattajat ovat mukana päihdekasvatuksen kehittämässä. Kulttuurisensitiivinen työote tarkoittaa esimerkiksi kunnioittavaa asennetta itselle vierasta kulttuuria kohtaan, ymmärrystä toisesta kulttuurista ja vastavuoroista halua oppia toisesta kulttuurista.

Tutkimme venäjänkielisten vanhempien näkemyksiä päihdekasvatuksesta lisätäksemme tietoa hankkeen kohderyhmästä. Tutkimuksen tavoitteena on ymmärtää, miten kulttuuritausta vaikuttaa näkemyksiin päihdekasvatuksesta ja saada hankkeen käyttöön ymmärrystä kulttuuritaustan ja päihdekasvatusasenteiden yhteydestä.

Etsimme 5.–6.luokkalaisten oppilaiden venäjänkielisiä vanhempia haastatteluihin, jotka toteutetaan teemahaastatteluina noin 2–4 hengen pienryhmissä pvm, klo, paikka.

Noudatamme vaitiolovelvollisuutta, joten haastatteluihin osallistuvia henkilöitä ei voida tunnistaa lopullisesta opinnäytetyöstä ja kaikki haastattelumateriaali hävitetään asianmukaisesti tutkimuksen päätyttyä.

Lisätietoa hankkeesta EHYT ry:n verkkosivulta: <http://www.ehyt.fi/fi/koordinaatio/anni-hanke>

Yhteystiedot

Nimi: sähköposti

Ystävällisin terveisin,

Iina Pietikäinen

Veera Vainio

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Teemahaastattelun runko

Tutkimuskysymykset: 1. Millaisia kokemuksia venäjänkielisillä vanhemmilla on päihdekasvatuksesta kotona ja koulussa? 2. Miten venäläisyys voidaan huomioida koulussa tehtävässä päihdekasvatuksessa?

EHYT ry:n koordinoimassa Änni-hankkeessa (2014–2017) kehitetään päihdekasvatukseen kulttuurisensitiivisyyttä ja osallisuutta edistävä toimintamalli 5.–6. -luokkalaisten vanhempien ja muiden kasvattajien (esim. opettajat) käyttöön. Hankkeessa kohderyhminä ovat kolme eri kulttuuri- ja kielivähemmistöä Suomessa. Hanke toteutetaan kolmella eri paikkakunnalla. Turussa (2014–2015) kohderyhmänä ovat ruotsinkieliset lapset ja heidän kasvattajat, Joensuussa (2015–2016) venäjänkieliset lapset ja heidän kasvattajat ja Vantaalla (2016–2017) somalinkieliset lapset ja heidän kasvattajat. Hankkeessa kerätään tietoa eri kohderyhmistä, koska kohderyhmän tunteminen ja huomioiminen auttaa tekemään vaikuttavaa päihdekasvatusta.

Perheen tausta

- Onko perhe äidinkieleltään yksikielinen?
- Mitä kieliä perheessä puhutaan äidinkielenä?
- Onko perheessä vanhempi, joka ei ole venäläinen?
- Kuinka kauan perhe on asunut Suomessa?
- Kuinka monta lasta perheessä on?
- Minkä ikäisiä lapset ovat?

Aiemmat päihdekasvatuskokemukset

- Millaisia omia kokemuksia Teillä on päihdekasvatuksesta kotona?
- Entä koulussa?

Vanhempien toteuttama päihdekasvatus

- Puhutaanko kotona päihteistä ja päihdeilmiöistä? (humala, riippuvuus, viihdekäyttö, sosiaaliset tilanteet ja tilanteet, joissa päihteitä käytetään...)
- Miten kotona puhutaan päihteistä ja päihdeilmiöistä?
- Näkyykö vanhempien päihdekasvatuksessa eroja?
 - Millaisia eroja?
- Miten aiemmat omat kokemukset päihdekasvatuksesta vaikuttavat omien lasten päihdekasvatukseen?
- Millaiset asiat ovat päihdekasvatuksessa mielestänne tärkeitä?

Änni-hankkeen toiminta (vanhempainillat, keskustelutilaisuudet...)

- Millaisia ajatuksia änni-hankkeesta heräsi, kun siitä kuulitte?
- Onko änni-hanke muuttanut ajatuksianne päihdekasvatuksesta?
- Koetteko, että venäläisyys otetaan/on otettu änni-hankkeen päihdekasvatuksessa huomioon?
- Miten venäläisyys voitaisiin ottaa änni-hankkeen päihdekasvatuksessa huomioon?